

Jaargang 12 Maart 2004 Nummer 2

Facta

**HET SOCIAAL EUROPA
VAN FRANK VANDENBROUCKE**

**DE VOLKSTELLING 2001 IS KLAAR VOOR GEBRUIK
CONFERENTIE DE TOEKOMST VAN DE SOCIOLOGIE**

2 Feiten

4 Het sociaal Europa van Frank Vandenbroucke – Machteld Ooijens-Franken

8 Idé-fix: Een debat over sociologie en beleid – Kurt De Wit

10 SISWO

11 Gesignaleerd – René Gabriëls

12 Geen drempels meer voor audiovisuele publicaties – Maya Matthea van Staden

4

Frank Vandenbroucke

Op 21 januari hield de Belgische minister van Werk en Pensioenen Frank Vandenbroucke de SISWO Nieuwjaarslezing. Hij gaf een uiteenzetting over de nieuwe architectuur van de verzorgingsstaat. De Europese Conventie over de toekomst van de Europese Unie leverde in zijn ogen een aanvaardbaar resultaat op een aantal sociale terreinen op. De lat mag echter niet nog lager worden gelegd. Nederland moet tijdens het voorzitterschap sterk de nadruk gaan leggen op het belang van een duidelijk kader van sociale richtlijnen voor de lidstaten.

De spanning tussen sociologisch onderzoek en beleid

De professoren Jaak Billiet (Leuven), Mark Elchardus (Brussel), John Vincke (Gent) en Jan Vranken (Antwerpen) mochten tijdens een door de VVS georganiseerd debat hun klachten over het beleid op een rij zetten. Elchardus vatte de problematiek als volgt samen. Het beleid zegt dat sociologen zoeken, maar niet vinden; als ze iets vinden, dat ze het te laat vinden; en dat wat ze vinden, niet bruikbaar is. Sociologen daarentegen verwijten het beleid dat ze de juiste vragen niet kunnen stellen; en als je hun vragen beantwoordt, dat ze niet weten wat ermee te doen.

8

15 Life Courses in Context: 40.000 levenslopen in een databank – Marlies Eijnsink

16 Nederland heeft weer een Volkstelling! – Lisa Putman

20 Conferentie De toekomst van de sociologie

22 Ons Nederlands verloedert? – Taal als sociaal middel en uiting van identiteit

12e jaargang, nr. 2, maart 2004

Facta – sociaal-wetenschappelijk magazine is een uitgave van SISWO/Instituut voor Maatschappijwetenschappen en Koninklijke Van Gorcum. Facta verschijnt acht keer per jaar.

Redactie

Plantage Muidergracht 4, 1018 TV Amsterdam, tel. 020 5270663, fax 020 6229430, e-mail: facta@siswo.uva.nl
Voor België: Kurt De Wit, tel. 016 323207, e-mail: Kurt.DeWit@soc.kuleuven.ac.be
Hoofdredactie: Henk Jansen. Redactiesecretariaat: Marja Harms
Redactie: Michiel Beker, Talja Blokland, Liset van Dijk, Marlies Eijnsink, Marloes Janson, Esther van der Meer, Jan Nekkers, Sara Rubbens, José van Santen, Sue-Yen Tjong, Martijn Wit.

Medewerkers

René Gabriëls, Andries Hoogerwerf, Edith de Leeuw, Dick Pels, Patrick Stouthuysen, Henk de Vos, Liesbet van Zoonen

Fotografie

Rien van der Leeden; Eran Oppenheimer; Carla Schoo

Tekening

Tjeerd Royaards

Desktop Publishing

Peter de Kroon, Annette van de Sluis

Polofon

24 M&T - SPAM en de Gevolgen voor Wetenschappelijk Onderzoek en Communicatie
- Edith de Leeuw

28 Personalia

29 Calls

16

Virtuele Volkstelling

Nederland heeft na dertig jaar eindelijk weer een Volkstelling. Door gebruik te maken van registers die al beschikbaar zijn voor andere dan statistische doeleinden en deze te combineren met al bestaande enquêtes ontstond de virtuele volkstelling. Lisa Putman sprak met Bart Bakker van het CBS. Hij is verantwoordelijk voor het databestand waaruit de Volkstelling wordt samengesteld.

Conferentie De toekomst van de sociologie

De Verkenningcommissie Sociologie organiseert op 19 april 2004 een conferentie om een beter zicht te krijgen op de inhoudelijke ontwikkelingen en de maatschappelijke relevantie van de sociologie. De resultaten van deze conferentie zullen worden gebruikt om een onderzoeksagenda voor de toekomst te schetsen.

20

24

Monty Python's Flying Circus

Wife: Have you got anything without spam?
Waitress: Well, there's spam egg sausage and spam,
that's not got much spam in it.
Wife: In don't want ANY spam!

30 Nieuws van de Verenigingen

30 Aanwijzingen voor auteurs

31 Agendas

Foto omslag: Eran Oppenheimer

Druk, vormgeving en administratie

Koninklijke Van Gorcum, Postbus 43, 9400 AA Assen
tel. 0592 379555, fax 0592-379552, e-mail: facta@vangorcum.nl
website: <http://www.vangorcum.nl/>

Abonnementen:

SISWO-relaties	€36,75
Particulier	€44,50
Instellingen	€73,50
Studenten/aio	€28,90
Collectieve afname	€28,90

Advertenties:

1/1 pagina	€340,00
1/2 pagina	€180,00
1/4 pagina	€110,00
bijsluiten folder in overleg	

ISSN 0928-5350 - Niets uit deze uitgave mag worden
verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt zonder voorafgaande
schriftelijke toestemming van de uitgever.

Advertenties

Koninklijke Van Gorcum bv, telefoon 0592-379566

Facta website: <http://www.maatschappijwetenschappen.nl>

SISWO
Instituut voor Maatschappijwetenschappen

Van Gorcum

Nederlands
uitgeversverbond
Groep uitgevers voor
vak en wetenschap

HO 2003
TIJDSCHRIFTEN

Geïnteresseerd in seminars over Afrika?

Het Afrika-Studiecentrum in Leiden organiseert tweemaal per maand een seminar over uiteenlopende, actuele onderwerpen met betrekking tot Afrika, zoals gezondheidszorg in Afrika, vredesbesprekingen in Soedan, de rol van de Islam in de Afrikaanse samenleving etc. Deze lezingen, gevolgd door discussie, worden bezocht door Afrikanisten, NGO-medewerkers, beleidsmakers, studenten en overige geïnteresseerden. De voertaal is Engels en de toegang is vrij. Het vaste tijdstip is donderdags om 15.00 uur.

Ook heeft het Afrika-Studiecentrum een filmprogramma, CinemAfrica genaamd. Eens per maand worden video's uit de eigen bibliotheekcollectie vertoond. Dat is op dinsdag om 13.15 uur.

Benieuwd geworden? Bezoek de website <http://asc.leidenuniv.nl/events/>. Als u het seminarprogramma elke twee maanden per e-mail toegezonden wil krijgen, stuur dan uw e-mailadres aan: winden@fsw.leidenuniv.nl.

Eredoctoraat Universiteit Utrecht voor John Lochman

De Universiteit Utrecht verleent eredoctoraten aan de analytisch chemicus *Matthias Mann* en de klinisch psycholoog *John Lochman*. De eredoctoraten worden uitgereikt tijdens de viering van de 368ste Dies Natalis op 26 maart 2004. De diesrede getiteld 'Kinderen en jeugdigen in cultuur en wetenschap' wordt gehouden door dr. *Willem Koops*, hoogleraar in de ontwikkelingspsychologie en decaan van de faculteit Gedrags- en Maatschappijwetenschappen.

Prof. dr. John Lochman (1949) is hoogleraar Clinical Psychology aan de University of Alabama en tegelijk Adjunct Professor of Psychiatry and Behavioral Sciences aan het Universitair Medisch Centrum van de Duke University. Lochman is een internationaal befaamd onderzoeker en ontwerper van programma's ter preventie van antisociaal gedrag bij kinderen en jeugdigen. Programma's als het 'Coping Power Program' en het 'Anger Coping Program' zijn zeer effectief in het afleren van antisociaal gedrag bij kinderen en jeugdigen. Lochman leverde al vanaf het begin van zijn wetenschappelijke loopbaan indrukwekkende bijdragen aan de ontwikkeling van een evidence based gedragsmodificatie van antisociale gedragingen. Mede door dit werk van Lochman kreeg de cognitieve gedragsmodificatie wereldwijd in zowel de

ontwikkelingspsychologie, de orthopedagogiek als in de kinder- en jeugdpsychiatrie een hoge vlucht. Het eredoctoraat wordt verleend vanuit de faculteit Sociale Wetenschappen. Prof. dr. W. Koops treedt op als erepromotor. De laudatio zal worden uitgesproken door prof. dr. *W.C.H.J. Matthys*, bijzonder hoogleraar Psychologische en biologische determinanten van agressief gedrag bij kinderen, aan de faculteit Sociale Wetenschappen.

Magna Charta Prijs

Ter gelegenheid van de 15e verjaardag van de ondertekening van de *Magna Charta Universitatum* in Bologna op 18 september 1988 looft de European Universities Association (EUA) een prijs van €10.000,- uit voor het beste essay over:

The Interpretation of the Magna Charta Universitatum and Its Principles.

Naar de prijs kunnen doctoraalstudenten van elke universiteit dingen. Het in het Engels, Frans of Italiaans geschreven essay mag maximaal 30.000 woorden tellen en moet in tweevoud en op diskette, samen met een beknopte cv, uiterlijk 31 mei 2004 per aangetekende post verzonden worden aan de Observatory of the Magna Charta Universitatum, Via Val d'Aposa 7, 40123 Bologna, Italië. De prijs zal op 17 september 2004 in Bologna worden uitgereikt. Zie voor meer informatie de website van de Magna Charta Observatory of Fundamental University Values and Rights: <http://www.magna-charta.org/home.html#>

POLYNET

Het Amsterdam Study Center for the Metropolitan Environment (AME) participeert in een consortium van negen Europese universiteiten die gezamenlijk een door de Europese Commissie gesubsidieerd onderzoeksproject uitvoeren naar de relationele complexiteit van metropolitaanse regio's in Noordwest-Europa. Het AME ontvangt bijna 350.000 euro voor zijn aandeel in dit project.

Metropolitaanse regio's in Noordwest-Europa, zoals de Randstad (Deltametropool), Londen, Parijs en Frankfurt, dienen steeds verder uit en worden in toenemende mate polycentrisch (meerkernig) van karakter. Relatiepatronen tussen steden en kernen binnen deze regio's en tussen dergelijke regio's onderling worden steeds complexer. Het project *POLYNET: Sustainable Management of European Polycentric Mega-City Regions* wil deze toenemende relationele complexiteit inzichtelijk maken. Zowel Europese als nationale en regionale beleidsmakers hebben behoefte aan kennis en inzicht op dit gebied. Het onderzoek zoomt in op communicatiestromen tussen bedrijven onderling. Per deelnemende regio (acht in totaal) wordt van 60 à 70 bedrijven uit een aantal internationaal georiënteerde zakelijke dienstensectoren in kaart gebracht met welke andere bedrijven ze contacten onderhouden, hoe die contacten te karakteriseren zijn en welke trends hierin waarneembaar zijn. De resultaten van het onderzoek geven inzicht in de mogelijke veranderingen in functionele relaties en hiërarchische verhoudingen binnen en tussen de belangrijkste metropolitaanse regio's van Noordwest Europa.

Het onderzoeksproject wordt uitgevoerd door een consortium van negen universiteiten uit zeven Noordwest Europese landen. Consortiumleider is het Institute for Community Studies uit Londen, aangevoerd door Prof. Sir Peter Hall. Het onderzoeksteam van het AME bestaat uit Robert Kloosterman, Bart Lambregts, Merijn van der Werff en Loek Kapoen.

Marnix Langeveld wint de Nationale Scriptieprijs

Marnix Langeveld heeft met zijn scriptie Buckler? Proost! Merkgebruik door cabaretiers de dertiende Nationale Scriptieprijs gewonnen. De student Nederlands recht aan de Universiteit van Amsterdam kreeg de prijs vanwege zijn 'heldere, originele en actuele verhandeling over het merkenrecht versus de vrijheid van meningsuiting'. In zijn scriptie concludeert Langeveld dat er meer ruimte moet komen voor humor in het merkenrecht. De scriptie werd beloond met 3500 euro.

Voor de Nationale Scriptieprijs, een

initiatief van Het Parool en de Universiteit van Amsterdam, komen zowel scripties van hogescholen als van universiteiten in aanmerking. Voorwaarde is dat ze een hoog wetenschappelijk gehalte hebben en bovendien de basis kunnen vormen van een interessant journalistiek verhaal. Meer informatie: <http://www.parool.nl/redactie/nationalescriptieprijs/>

Skinner en Castells

De K.U.Leuven kent jaarlijks eredoctoraten toe aan personen met bijzondere verdiensten op wetenschappelijk of maatschappelijk vlak. Op het Patroonsfeest van de K.U. Leuven op 2 februari 2004 reikte de universiteit het 'doctoraat honoris causa' uit aan socioloog Manuel Castells, geneticus Michel Georges en historicus Quentin Skinner. In de Feiten van de vorige aflevering maakten we daar al melding van.

Op de website <http://www.kuleuven.ac.be/patroonsfeest/2004/eredoctoraten.htm> vind u naast biografieën en cv's ook de interviews met de eredoctores. Prof. André Van de Putte sprak de laudatio uit voor prof. dr. Quentin Skinner: 'Skinner confronteert ons met een wereld die ons vreemd is geworden, waarin vrijheid niet alleen maar een predicaat is van onze acties maar een existentiële conditie. Zo maakt hij ons bewust van ons spontaan gebruiken van termen en dus van onze huidige morele en politieke wereld. Hij bevrijdt ons van de neiging om te denken dat de denkwijzen die ons zijn nagelaten door de mainstream van onze intellectuele traditie de denkwijzen zijn over deze thema's.' Die voor prof. dr. Manuel Castells werd uitgesproken door prof. Jos Berghman. 'Het zal duidelijk zijn dat professor Castells één van 's werelds best gekende sociologen is met een heel grote faam, niet alleen in academische kringen maar tevens bij allen die begaan zijn met de sociaal-economische veranderingen die zich momenteel voltrekken. Hij is één van de meest spraakmakende sociologen die de huidige maatschappelijke veranderingen helpen doorgronden.'

Castells
foto's: K.U. Leuven
Skinner

Internetmeldpunt voor problemen met bachelor-master

Studenten kunnen problemen met de invoering van de bachelor-masterstructuur melden op de website van het ministerie van OCenW. De klachten die binnenkomen bij het meldpunt vormen een aanvullende informatiebron voor de Inspectie van het Onderwijs, die de invoering van de bachelor-masterstructuur nauwlettend volgt. De aandachtspunten die de Inspectie in haar rapport aanstipt zijn onder andere de overgangsregelingen van het oude naar het nieuwe systeem. De Inspectie zal komend jaar opnieuw rapporteren over deze invoering. Het meldpunt is in eerste instantie bedoeld voor studenten, maar ook medewerkers, decanen en aankomende studenten kunnen reageren. Het meldpunt is te vinden op www.minocw.nl/bachelor/meldpunt.html.

Netspar

Spinozawinnaar Lans Bovenberg sticht met de 1,5 miljoen euro van zijn recente Spinozapremie een nieuw wetenschapsnetwerk rond levensloop, pensioenen en vergrijzing. Het netwerk, genaamd Netspar (Netherlands Studies on Pensions Aging and Retirement). In onderzoek en onderwijs zullen het individueel gedrag van mensen

over de levensloop, het beleid van pensioenfondsen en andere financiële instellingen (zoals verzekeraars), en de macro-economische gevolgen van pensioenen en vergrijzing worden onderzocht. Het instituut kent drie pijlers, fundamenteel onderzoek, onderwijs en uitwisseling van kennis met financiële instellingen en overheid, die zullen worden geleid door Arie Kapteyn, Theo Nijman en Lans Bovenberg. Netspar is een publiek-privaat initiatief en wordt mede mogelijk gemaakt door bijdragen van de Universiteit van Tilburg, stichting Instituut GAK, grote pensioenfondsen (ABP, PGGM), pensioenuitvoerders (SFB groep, Mn Services), verzekeraars (ING, Interpolis, Achmea), en banken (ABN-AMRO). Met andere private partijen, de overheid en een aantal Nederlandse universiteiten wordt momenteel nog overlegd over participatie in Netspar. Naar verwachting zullen de afspraken met alle betrokken partijen over participatie in Netspar binnen enkele maanden worden afgerond. Zie voor meer informatie: <http://www.tilburguniversity.nl/netspar/>

Eredoctoraten Universiteit voor Humanistiek

Op 29 januari reikte de Universiteit voor Humanistiek bij de viering van haar derde lustrum eredoctoraten in de Humanistiek uit aan Seyla Benhabib en Otto Duintjer. Het eredoctoraat werd Seyla Benhabib verleend vanwege haar grote verdiensten op het gebied van de sociale theorie, in het bijzonder de kritische theorie en feministische visie. Seyla Benhabib (Istanbul 1950) is Eugene Meyer Professor of Political Science and Philosophy aan Yale University. Haar meest recente boek is *The Claims of Culture: Equality and Diversity in the Global Era* (Princeton UP, 2002). In de zomer van 2000 bekleedde Benhabib de Baruch de Spinoza leerstoel aan de Universiteit van Amsterdam. Uitgeverij Van Gorcum heeft in 2000 haar Spinoza colleges gepubliceerd onder de titel *Transformation of Citizenship: Dilemmas of the Nation-State in the Era of Globalization*. Het eredoctoraat in de humanistiek werd Otto Duintjer verleend vanwege zijn werk op het grensvlak van filosofie en spiritualiteit. De universiteit acht dit werk van grote wetenschappelijke en maatschappelijke betekenis, mede gezien de verbinding die Duintjer legt tussen humanisme en spiritualiteit.

Het sociaal Europa van

Machteld Ooijens-Franken

Op 21 januari 2004 hield dr. Frank Vandenbroucke, minister van Werk en Pensioenen in België, de SISWO-Nieuwjaarslezing. Hij geldt als een uitgesproken pleitbezorger voor de actieve welvaartsstaat, schreef zijn proefschrift over de rechtvaardigheidstheorie, was van 1999 tot 2003 minister van Sociale Zaken en Pensioen, en wordt beschouwd als een vernieuwer van de sociaal-democratie. In Amsterdam gaf hij een uiteenzetting over de nieuwe architectuur van de verzorgingsstaat.

Performantie van de Europese welvaartsstaten

Het sociaal beleid in Europa is in volle beweging. Internationalisering, ICT, een toenemende beleidsconcurrentie, immigratie, veranderende risicobeleving, vergrijzing en individualisering zetten lidstaten onder druk om hervormingen door te voeren ten behoeve van de houdbaarheid van hun verzorgingsstaten. De wijze waarop de Europese Unie hiermee omgaat, staat ter discussie. Lidstaten hechten immers veel waarde aan de soevereiniteit over de eigen verzorgingsarrangementen. Tijdens de Europese Top van Lissabon (2000) lanceerde de EU een strategie die ertoe moet leiden dat de Europese economie de meest concurrerende en meest dynamische kenniseconomie van de wereld wordt, die in staat is tot duurzame economische groei met meer en betere banen en een hechtere sociale cohesie. De eerste reacties op de

haalbaarheid van deze doelstelling zijn sceptisch. Kunnen de lidstaten sociale cohesie vergroten zonder dat dit ten koste gaat van economische groei? En leidt een groeiende arbeidsparticipatie tot meer sociale cohesie?

Vandenbroucke weerlegt de veronderstelling dat een forsere banengroei het recept is tegen armoede, zoals de *European Employment Strategy*, waartoe tijdens de Top in Luxemburg in 1997 werd besloten, veronderstelt. Hij wijst erop dat landen die goed scoren op werkgelegenheid niet automatisch goed scoren op de mate van armoede (zie grafiek). Hij hield een 'kleine kruistocht' om collega's in andere lidstaten te overtuigen van het belang van investeringen in werkgelegenheid en tegelijkertijd in armoedebestrijding. In zijn visie is het niet *of* werk *of* armoedereductie, maar *en/en*. Zijn kruistocht had enig succes. Tijdens de Top van Lissabon in 2000 stonden armoedebestrijding en sociale cohesie in de belangstelling.

Een gedegen analyse van de 'performantie' van de welvaartsstaten in de Europese lidstaten kan volgens Vandenbroucke het best worden gemaakt aan de hand van vier criteria: 1) de mate van financiële armoede; 2) de mate van participatie (werk); 3) de kwaliteit van de gezondheidszorg; en 4) de houdbaarheid van deze resultaten. Wanneer deze criteria los van elkaar worden bestudeerd, ontstaat een onvolledig beeld van de werkelijkheid. Een land kan bijvoorbeeld goed scoren op werkgelegenheid, maar slecht op de mate van armoede. Of een land kan op zowel het armoedeaspect als werkgelegenheid goed scoren, maar dit op termijn in het licht van de vergrijzing niet in stand houden. Toch focust Vandenbroucke gemakshalve op de twee criteria werk en armoede. Hij baseert zijn analyse op de bekende indeling van de Zweedse wetenschapper Gosta Esping-Andersen (1990), ook al is hij zich bewust van de kritiek die daarop gegeven kan worden. Hij onderscheidt vier typen welvaartsstaten:

- De liberale of Angelsaksische welvaartsstaten, zoals het Verenigd Koninkrijk en Ierland. Deze staten hebben weinig royale collectieve voorzieningen, een zwak ontwikkelde publieke dienstverlening (afgezien van gezondheidszorg en onderwijs) en liberale arbeidsmarkten. Voorzieningen worden gefinancierd uit algemene middelen. Dit type scoort goed op werk en slechte score op armoede.

- De conservatief corporatistische of continentale welvaartsstaten, zoals Duitsland, België, Luxemburg, Frankrijk en Oostenrijk. Zij kenmerken zich door een sterke relatie tussen beroep en het recht op voorzieningen, het mannelijk kostwinnersprincipe en een belangrijke rol voor de sociale partners. Financiering geschiedt door toeslagen op het loon. Deze welvaartsstaten scoren slecht op werk en goed op armoede.

Frank Vandenbroucke

foto: Eran Oppenheimer

Frank Vandenbroucke werd op 21 oktober 1955 in Leuven geboren. In 1978 ontving hij zijn licentiaat in de Economische Wetenschappen aan de Katholieke Universiteit van Leuven (KUL). Van 1981-1982 studeerde hij economie in Cambridge. Hij werkte als assistent bij het Centrum voor Economische Studiën aan de KUL (1978-1980) en als staflid van de SEVI (SP-studiedienst) (1982-1985). Vervolgens ging hij in de politiek. Eerst als volksvertegenwoordiger (1985-1996) en als SP-voorzitter (1989-1994). Hij was Vice-Eerste minister en minister van Buitenlandse Zaken (1994-1995) en SP-fractieleider in de Kamer van Volksvertegenwoordigers (1995-1996). Van 1996-1999 was hij verbonden aan de Faculty of Social Studies van de Oxford University. In 1999 ging hij terug in de politiek als minister van Sociale Zaken en Pensioenen en sinds 12 juli 2003 is hij minister van Werk en Pensioenen. Meer informatie is te vinden op zijn eigen website:

www.vandenbroucke.com

- De sociaal-democratische of Scandinavische welvaartsstaten richten zich vooral op het verkleinen van inkomensverschillen. Het aanbod van publieke dienstverlening is breed, er is een actieve arbeidsmarktpolitiek en sociale partners spelen een belangrijke rol. Financiering vindt hoofdzakelijk plaats uit algemene middelen. De Scandinavische lidstaten zijn rechtsonder in de grafiek te vinden: zij scoren goed op werk en armoede.

- De Zuid-Europese welvaartsstaten¹ - Griekenland, Spanje, Portugal, Italië - lijken wat betreft vervangingsuitkeringen op het continentale model, maar wat betreft gezondheidszorg op de Beveridgiaanse welvaartsstaat (met een algehele basisverzekering voor de gehele bevolking). Zij scoren slecht op werk en armoede.

Opmerkelijk is dat de Nederlandse welvaartsstaat een hybride model is, een mix van het sociaal-democratische en corporatistische model.

Van elkaar leren

De continentale welvaartsstaten staan voor de uitdaging oplossingen te zoeken voor problemen als gevolg van gezinsverdunning, vergrijzing, afgenomen solidariteit, geringe werkgelegenheid en een zwak ontwikkelde dienstensector. De huidige situatie is niet langer houdbaar. De vraag is of de continentale lidstaten het succesvolle Scandinavische model moeten en kunnen invoeren. Ferrera, Hemerijck en Rhodes (2000) gaven aan dat dit niet nodig is. Zij stelden vast dat elk type welvaartsstaat wel een goede leerling heeft die leert van andere welvaartsstaten, experimenteert, efficiënte

interne beleidscoördinatie toepast en hierdoor een aantal hybride eigenschappen weet te ontwikkelen.² Daarom hebben lidstaten volgens Vandenbroucke een functionele, distributieve en normatieve 'recalibratie', een herijking van hun verzorgingsstaat, nodig.

In het verlengde van deze conclusie en met het oog op het subsidiariteitsprincipe is tijdens de Top van Lissabon gekozen voor de 'open coördinatiemethode'. De wijze waarop de Lissabon-doelstelling gerealiseerd moet worden, wordt overgelaten aan de beleidsvrijheid van de lidstaten. Afgesproken is dat de afzonderlijke lidstaten Nationale Actie Plannen opstellen, waarin zij aangeven hoe zij gemeenschappelijke richtsnoeren vertalen in nationaal beleid. Door de Europese Commissie en door middel van periodieke *peer reviews* wordt beoordeeld of de plannen overeenstemmen met de gestelde doelen. Op deze manier wisselen de lidstaten informatie uit en kunnen zij van elkaar leren. Sancties ontbreken, maar door de politieke druk is de methode een minder vrijblijvende vorm van coördinatie dan *benchmarking*. De methode wordt dan ook wel een '*soft law*' genoemd. Het bewust afscheid nemen van een nationaal sociaal zekerheidsstelsel is een moeilijk proces als beleidsmakers hun erfenis, het Bismarckiaanse model in het geval van België, nog als een 'troef' beschouwen.

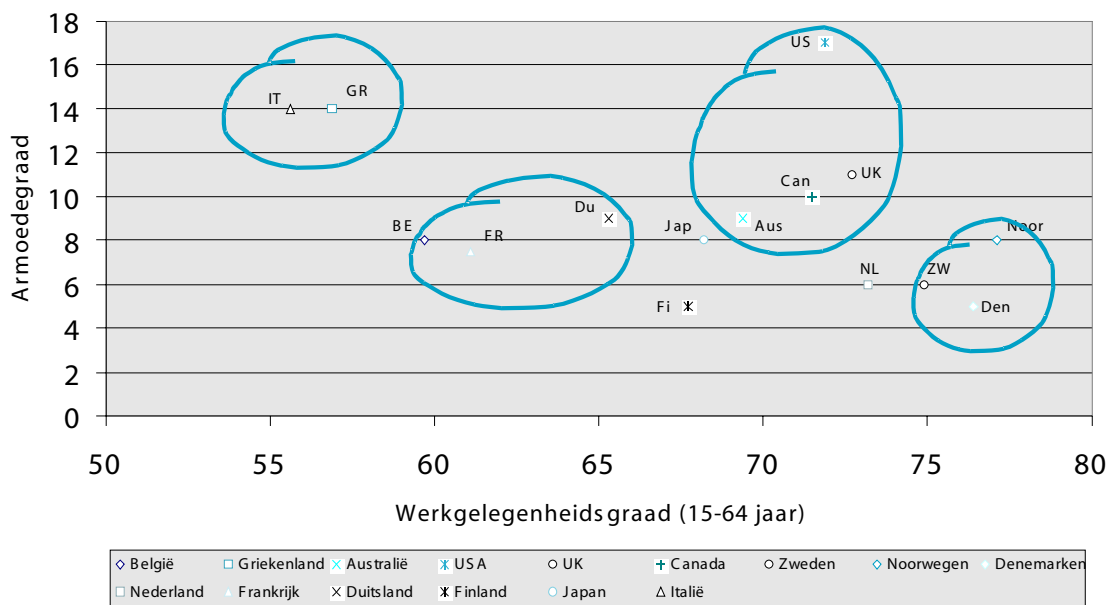
Belgische dynamiek

Toch is er wel degelijk verandering waarneembaar. Aan de hand van een aantal concrete voorbeelden van functionele en normatieve 'recalibratie' licht Vandenbroucke toe hoe het Belgisch sociaal beleid voortdurend in beweging is. Hier volgen twee voorbeelden.

foto: Eran Oppenheimer

Grafiek: werkgelegenheid en armoede (OESO-zone)

Als reactie op het steeds prominenter nieuw sociaal risico van de chronische ziekte (functionele calibratie) en als middel om het gedrag van patiënten door remgelden (de eigen bijdrage) enigszins te sturen (normatieve calibratie) is in de gezondheidszorg een nieuw beschermingssysteem ingevoerd, te weten de 'maximumfactuur', die geldt bij chronische ziekte. Gezinnen betalen jaarlijks een inkomengerelateerde som aan remgelden voor de meest noodzakelijke medische kosten. Boven die grens worden de kosten vergoed.

Een ander voorbeeld van wijziging van sociaal beleid, waarvoor de Belgische regering half januari groen licht gaf, is het voorstel om de groep zelfstandigen volledig te integreren in het algemene stelsel voor ziektekostenverzekeringen. Dit betekent een definitieve breuk met het Bismarckiaanse model, dat in de sociale zekerheid onderscheid maakt tussen zelfstandigen en werknemers. Er blijft volgens Vandenbroucke nog veel werk te verzetten. In de loop van dit jaar zullen de hervormingen in een stroomversnelling doorgevoerd moeten worden om de 'gebaande paden te kunnen verlaten'. Wat zijn op dit terrein de invloed en de rol van de Europese Unie en volgens welke richtsnoer moet dit gebeuren?

De EU als richtingaanwijzer?

In hoeverre fungeert de *European Employment Strategy*, waar Brussel zo positief over is, als richtingaanwijzer? Heeft deze strategie geleid tot een hogere arbeidsparticipatie in de lidstaten? Vandenbroucke laat zien dat er zeker sprake is geweest van een sterke dynamiek, maar dat niet bekend is of die automatisch voortvloeiende uit de gevolgde strategie. In hoeverre heeft het Europees beleid op dit moment invloed? Vandenbroucke sluit volledig aan bij de ideeën van Leibfried & Pierson³: 'The process of European integration has eroded the sovereignty (by which we mean legal authority) and autonomy (by which we mean de facto regulatory capacity)

of member states in the realm of social policy. National welfare states remain the primary institutions of European social policy, but they do so in a context of an increasingly constraining multi-tiered polity. In addition to direct pressures on national welfare states resulting from social policy initiatives undertaken by the European institutions, the dynamics of market integration have created indirect pressures on national welfare states, de jure, through the direct imposition of market compatibility requirements by the European Court of Justice (ECJ) and de facto by the forces of economic competition in an integrated market.'

De sturingskracht van de lidstaten wordt steeds meer beperkt, terwijl de EU niet aan bevoegdheden wint. Ten aanzien van het sociaal beleid lijkt daarmee een vacuüm te ontstaan. De invloed vanuit de EU wordt door velen - beleidsmakers, politici, burgers - nog onderschat. Er is onvoldoende inzicht in de schemerzone van de marktwerking en het beleid op nationale niveau. Zo is bijvoorbeeld in de gezondheidszorg de mobiliteit van patiënten aangaande zorg en de wijze waarop het stelsel van ziektekostenverzekeringen dit aspect moet opvangen niet adequaat geregeld. Gezondheidsstelsels zijn nationaal opgezet en gaan uit van collectieve financiering van de kosten. In het bekende arrest Kohl & Decker heeft het Europese Hof van Justitie echter geoordeeld dat de Europese markt open moet staan voor patiënten en dat overheden en zorgverzekeraars grensoverschrijdende diensten en medische goederen niet mogen beperken. Nieuwe bevoegdheden naar de EU overhevelen of streven naar een uniformisering omwille van de uniformisering is volgens Vandenbroucke geen oplossing. Hij vindt wel dat de EU actieve welvaartsstaten moet stimuleren en 'zachte druk' moet uitoefenen om de sociale doelstellingen, zoals de kwaliteit van pensioenen en sociale insluiting, te realiseren. Ook dient de EU mobiliteit verzoenbaar te maken met sociale cohesie in de lidstaten en de besluitvorming binnen de EU efficiënter te regelen.

Toekomstige Europese Grondwet

Tot slot staat Vandenbroucke nog kort stil bij de nieuwe architectuur van onze verzorgingsstaat binnen de toekomstige Europese grondwet. Wat is er nu precies overeengekomen tijdens de Europese Conventie, die plaatsvond onder leiding van Valéry Giscard d'Estaing, over de toekomst van de Europese Unie? Op de valreep is op een aantal sociale terreinen vooruitgang geboekt. Vandenbroucke is zeer tevreden met de verankering van de open coördinatiemethode op een aantal sociale terreinen in het ontwerp van de Europese grondwet. Ook zal de wetgevende procedure van gekwalificeerde meerderheid van stemmen worden toegepast op sociale zekerheid van migrerende werknemers (Verordening 1408/71). Een andere belangrijke vooruitgang is dat de Unie bij wet kan besluiten stimuleringsmaatregelen te nemen in de strijd tegen de grensoverschrijdende bedreigingen van de gezondheidszorg. Helaas is er geen horizontale vrijwaringsclausule opgenomen die sociaal beleid vrijwaart van de concurrentieregels op de interne markt. Wel is een algemene mainstreamingsbepaling overgekomen 'over de samenhang tussen de verscheidene beleidsvormen en maatregelen' die meer garantie biedt op een evenwichtige benadering van de economische en sociale doestellingen van de Unie.

Het eindresultaat van de Conventie is aanvaardbaar voor Vandenbroucke. De lat mag echter niet nog lager worden gelegd. Zijn boodschap voor Nederland is dan ook om tijdens het voorzitterschap in de tweede helft van dit jaar sterk de nadruk te leggen op het belang van een duidelijk kader van sociale richtlijnen voor de lidstaten. Of Nederland hieraan tijdens het voorzitterschap gehoor zal geven, durf ik niet te voorspellen. Misschien moeten Vandenbroucke en zijn gevolg daarvoor voor de zomer nog eens over de grote rivieren, maar dan richting Den Haag, trekken.

Machteld Ooijens-Franken is wetenschappelijk medewerker van SISWO

Noten

1. Oorspronkelijk maakte Esping-Andersen een onderscheid in de eerste drie typen, maar met de uitbreiding van de EU werd het Zuid-Europese type toegevoegd.
2. M. Ferrera, A. Hemerijck, and M. Rhodes - *The Future of Social Europe : Recasting Work and Welfare in the New Economy*. - Oeiras : Celta Editora . 2000. - Report prepared for the Portuguese Presidency of the EU
3. Leibfried, S. & P. Pierson - The dynamics of social policy integration. - In: Stephan Leibfried and Paul Pierson (eds) - *European Social Policy: Between Fragmentation and Integration*. - Washington D.C.: Brookings Institution, 1995. - p. 432-465

Idé-

Kurt De Wit

'Een zelfhulpgroep voor sociologen.' Zo bestempelde moderator Guy Redig de Vlaamse Vereniging voor Sociologie (VVS) op het door de vereniging georganiseerde debat

Idé-fix - Introspectie over de spanning tussen sociologisch onderzoek en beleid in Vlaanderen.

Met de opzet van de avond, sociologen die hun klachten over het beleid op een rij zetten, maar ook in eigen boezem kijken op zoek naar de eigen sterktes en zwaktes, leek dat nog te kloppen ook. De toon van het debat was meteen gezet: kritisch, zelfkritisch, maar ook met zin voor relativering en ruimte voor zelfspot. Het werd een geanimeerde discussie tussen de professoren Jaak Billiet (Katholieke Universiteit Leuven), Mark Elchardus (Vrije Universiteit Brussel), John Vincke (Universiteit Gent) en Jan Vranken (Universiteit Antwerpen).

De eerste vraag die de panelleden moesten beantwoorden, was of het thema van het debat wel relevant is: is er echt een spanning tussen sociologen en het beleid, tussen 'de schone' en 'het beest'? Hierop kwam een duidelijk 'ja' van alle kanten. Jaak Billiet wees op het gebrek aan evenwicht tussen de financiering van fundamenteel onderzoek en van beleidsgericht onderzoek. Dat laatste krijgt onder meer via de recent opgerichte steunpunten beleidsgericht onderzoek veel meer geld toegeschoven. John Vincke hekelde de soms 'absurde onwetendheid' bij de overheid: ze stellen vragen die je binnen het gestelde kader van looptijd en budget niet kan beantwoorden. Als je er dan toch in slaagt een antwoord te formuleren, vinden ze dit niet bruikbaar of niet relevant binnen hun kortetermijnvisie of de reeds veranderde context. Jan Vranken gaf aan dat er aan beleidsgericht onderzoek ook een machtsaspect zit: je dient eigenlijk de macht van de opdrachtgevers, je reikt hun de kennis aan die ze nodig

hebben om delen van de maatschappij te manipuleren. Mark Elchardus vatte de problematiek als volgt samen: Het beleid zegt dat sociologen zoeken, maar niet vinden; als ze iets vinden, dat ze het te laat vinden; en dat wat ze vinden, niet bruikbaar is. Sociologen daarentegen verwijten het beleid dat ze de juiste vragen niet kunnen stellen; en als je hun vragen beantwoordt, dat ze niet weten wat ermee te doen.

Toch wezen de deelnemers ook op de positieve effecten van beleidsgericht onderzoek. Het laat toe een reservoir van onderzoekers aan te leggen en pas afgestudeerden een eerste kennismaking te bieden met onderzoek (als een soort opleidingstraject voor jonge onderzoekers). Het onderscheid tussen beleidsgericht en fundamenteel onderzoek is bovendien niet absoluut: ook beleidsgericht onderzoek draagt bij aan de algemene sociologie en leidt tot 'fundamentele' artikelen. Het kan ook een opstap zijn naar meer fundamentele onderzoeksprojecten, bijvoorbeeld bij het FWO-Vlaanderen (de tegenhanger van NWO in Nederland).

In antwoord op de vraag wat sociologen het beleid kunnen bieden, gaf John Vincke de volgende opsomming:

- specifieke (onderzoeks)vaardigheden;
- een totaliteitsvisie en een algemeen denkkader (al vraagt het beleid daar meestal niet om);
- inzicht in de dynamieken van een systeem;
- een kritische blik (nog zo'n aanbod dat het beleid vaak liever niet aanneemt);
- een visie op hoe je onderzoeksresultaten kan vertalen in beleid.

Volgens Jaak Billiet hebben sociologen juist op het vlak van beleidsevaluatie iets te bieden: ze hebben de juiste instrumenten om effecten van beleid te meten. Marc Elchardus was het daarmee eens, maar wees er wel op dat dergelijk onderzoek complexer en duurder is dan meestal gedacht. Een interview is meer dan wat vragen stellen; degelijk effectenonderzoek vereist een nulmeting; je moet het onderscheid met de normale maatschappelijke evolutie kunnen inschatten; enzovoorts. Jan Vranken stelt dan ook dat het daardoor meestal niet mogelijk is om gedegen uitspraken te doen over beleidseffecten. Dat ligt ook aan de aard van de beleidsvoering, zo stelde John Vincke, aangezien het nogal eens ontbreekt aan het formuleren van duidelijke doelstellingen.

Sociologen hebben het beleid dus heel wat te bieden, maar een recent fenomeen in Vlaanderen is dat een

cruciaal element in dat aanbod schaars begint te worden, namelijk... onderzoekers! Dat ligt aan verschillende factoren. De vraag naar sociologisch onderzoek is de laatste jaren sterk gestegen, waardoor er een tekort aan onderzoekers is ontstaan. Onder andere door de geringe doorstroommogelijkheden (uitsluitend tijdelijke contracten, professoren die op hun stoel vastzitten) moeten er telkens weer nieuwe onderzoekers aangeworven worden. Mensen die toch kunnen en willen blijven voor meerdere onderzoeken achtereen, staan voor het probleem dat tussen de onderzoeken geen ruimte bestaat om de resultaten te valoriseren. Er is met andere woorden behoefte aan overbruggingskredieten om onderzoekers tussen twee projecten aan het werk te houden en aan de creatie van een middenkader van onderzoekers - wat binnen de huidige universitaire structuur niet kan. En, zo voegde Mark Elchardus eraan toe, in plaats van afgestudeerden meteen fundamenteel onderzoek te laten doen (aspirantschappen van het FWO) zouden zij beter pas na minimaal twee jaar ervaring met beleidsgericht onderzoek daaraan beginnen. Jaak Billiet merkte bij deze discussie fijntjes op dat de overheid dus eigenlijk te veel onderzoek vraagt - omdat er nu eenmaal ambtenaren zijn die geacht worden dat te doen, maar ook omdat sociologen de overheid influisteren dat ze zo graag onderzoek doen. Vergeet niet dat promotoren door verschillende beleidsgerichte onderzoeken heen een bepaalde lijn kunnen bewaren, zelf thema's en methodieken kunnen kiezen en dus hun eigen agenda kunnen realiseren. Zoals Jan Vranken het verwoordde: 'Als beleidsgericht onderzoek je niet past, dan doe je het niet.' Je kunt volgens Vranken ook eisen stellen aan de opdrachtgever. Hij brak meteen een lans om te komen tot grotere, interuniversitaire onderzoeksgroepen om vanuit een monopoliepositie sterker te staan tegenover de overheid, in plaats van elkaar onderuit te halen bij prijssoffertes.

Het publiek was het niet met die visie eens. Er kunnen immers soms toch problemen zijn met het publiceren van resultaten, als sommige contracten daar (politiek gemotiveerde) beperkingen aan opleggen. Het panel was eensgezind: zo'n contract moet je niet tekenen! Enkel aanvaardbaar is een clausule die bepaalt dat omwille van de wetenschappelijke kwaliteit van het onderzoek beperkingen kunnen gelden voor de publicatie van de resultaten. Met toch die bedenking dat in het panel bekende, ervaren, eminente sociologen zetelden, terwijl in het publiek overwegend jonge, beginnende onderzoekers aanwezig waren.

John Vincke wees nog op een uitwijkmogelijkheid, een alternatief voor onderzoek voor de overheid. Volgens hem heeft de universiteit ook een rol te spelen ten aanzien van het middenveld, van sociale bewegingen. Concurrenieren met private onderzoeksinstituten voor consultancyopdrachten voor de overheid is immers moeilijk, en de lage kostprijs van het universitair onderzoek in verhouding tot privaat onderzoek ('wij zijn spotgoedkoop') maakt het ook meer haalbaar voor middenveldorganisaties.

Een laatste thema dat in het debat aan bod kwam, was het gebrek aan aandacht voor beleidsonderzoek bij verschillende actoren. Opvallend is dat de overheid een opmerkelijk gebrek aan interesse heeft voor het onderzoek dat ze zelf vraagt. Zo bleef een onderzoek van Elchardus vijf jaar onaangeroerd in de kast liggen, terwijl een onderzoek van Billiet de dag na afgifte op het ministerie al bij De Slegte te koop werd aangeboden. Maar ook de onderzoekers zelf gaan niet vrijuit, aangezien slechts weinigen hun onderzoeksrapporten verwerken tot leesbare artikelen, terwijl bijvoorbeeld het *Tijdschrift voor Sociologie* daar wel ruimte voor biedt. En waarom geen 'boekbesprekingen' schrijven van rapporten? Of waarom niet, zo stelde John Vincke nog, wat je internationaal publiceert helpen vertalen naar implementatie op lokaal of nationaal niveau? Tevens hecht de wetenschappelijke wereld in het algemeen te veel belang aan Engelstalige tijdschriften en bibliometrische gegevens en heeft te weinig aandacht voor wat er gebeurt in Vlaamse, Franse, of Europese context.

Ondanks de kritiek op 'het beleid' en 'de overheid' beklemtoonden de discussianten dat er binnen 'de' overheid een grote variatie bestaat: je komt ook bekwame mensen tegen (onder andere wanneer sociologen werden aangeworven) die wel een degelijke *interface* tussen onderzoek en beleid kunnen vormen. Maar dat neemt niet weg dat in het debat een aantal structurele problemen naar voren kwamen met de duidelijke boodschap naar de overheid om hier iets aan te doen. Om die boodschap niet verloren te laten gaan, plant de Vlaamse Vereniging voor Sociologie een vervolgdebat, waarbij politici en ambtenaren zullen uitgenodigd worden om te reageren op de resultaten van dit eerste debat.

Kurt De Wit is redacteur van *Facta*. Hij is verbonden aan het Centrum voor Onderwijssociologie, Departement Sociologie, Katholieke Universiteit Leuven.

SISWO/Instituut voor maatschappijwetenschappen
Plantage Muidergracht 4, 1018 TV Amsterdam
tel. 020 5270600, fax 020 6229430
e-mail: siswo@siswo.uva.nl
internet: <http://www.siswo.nl>

Elfde Sociaal-wetenschappelijke studiedagen
Casa 400
James Wattstraat 75
Amsterdam
(tegenover het Amstelstation)

donderdag 22 en vrijdag 23 april 2004

De 11e sociaal-wetenschappelijke studiedagen met als thema *De Ontregelde Samenleving* zijn de ontmoetingsplaats bij uitstek voor de sociaal-wetenschappelijke wereld van Nederland en Vlaanderen. Er zijn meer dan 150 papers waarover gediscussieerd wordt in tal van sessies. Deze papers behandelen een groot scala aan onderwerpen, zie de sessie-indeling op de website van de studiedagen (<http://www.siswo.nl>).

Het centrale thema van het plenair programma op de donderdagochtend is *De Ontregelde Samenleving*. De keynote speaker is prof. Mark Elchardus (Vrije Universiteit Brussel), waarna onder leiding van dr. Jeroen Winkels (ITS Nijmegen) van gedachten gewisseld wordt met prof. Mark Elchardus, prof. dr. Ellie Lissenberg (Universiteit van Amsterdam), mr. Sadik Harchaoui (voorzitter van Forum, Instituut voor multiculturele ontwikkeling) e.a.

Op de avond van de eerste dag, 22 april vanaf 18.00 uur, is in de stijlvolle voormalige synagoge aan de Nieuwe Uilenburgerstraat het conferentie diner pensant met Carlo van Praag, waarvoor u zich nog kunt opgeven. De kosten bedragen 40 Euro (het diner is niet inbegrepen in de toegangsprijs voor de studiedagen).

Aanmelden: meld u aan via het inschrijfformulier dat staat op www.siswo.nl, doorklikken naar 11e sociaal-wetenschappelijke studiedagen 2004. Ga naar 'Deelnemen aan het congres zonder zelf een paper te presenteren'. Op het aanmeldingsformulier kunt u ook aangeven dat u deel wilt nemen aan het conferentie diner pensant. Sluitingsdatum 8 april 2004.

De prijs voor deelname aan de studiedagen bedraagt 120 Euro voor leden van SISWO werkverbanden en voor leden van de NSV en de VVS. Aio's betalen 60 Euro en studenten 20 Euro. Alle overige deelnemers betalen 140 Euro. Helaas kunnen wij geen deelnemers (coördinatoren, indieners van papers, bezoekers) vrijstellen van betaling voor deelname. De bedragen zijn inclusief koffie, thee en lunches voor twee dagen.

Organisatie: SISWO/Instituut voor Maatschappijwetenschappen, in samenwerking met de Vlaamse Vereniging voor Sociologie VVS en de Nederlandse Sociologische Vereniging NSV.

Inlichtingen: Marycke Borghardt, e-mail: borghardt@siswo.uva.nl en Ente Breed, e-mail: studiedagen@siswo.uva.nl, telefoon 020-5270627.

Solidariteit en de gift

Sociale banden en sociale uitsluiting
Aafke Komter
Amsterdam : Amsterdam University Press, 2003. – 237 p. – ISBN 90-5356-645-7, €24,95

Aafke Komter slaag erin om in dit prachtige boek twee relatief los van elkaar staande onderzoekstradities over de aard van de sociale relaties te integreren: het sociologisch onderzoek over solidariteit en het antropologisch onderzoek over de gift. Op basis van empirisch onderzoek naar sociaal-psychologische patronen van geven en ontvangen, seksegerelateerde betekenissen van het geven en het geld geven aan liefdadige doelen, tijd geven aan vrijwilligerswerk en informele zorg verdedigt zij de stelling dat een theorie over solidariteit profijt heeft van een theorie over de gift. Aan het eind van haar boek presenteert ze een nieuw theoretisch model dat wellicht vruchtbaar kan zijn voor andere onderzoekers. In het empirische deel van het boek worden enkele opmerkelijke zaken aan het licht gebracht. Zo geven vrouwen niet alleen meer geschenken dan mannen, maar zijn ze ook de grootste ontvangers van geschenken.

Van lobbygroep naar expertisecentrum

25 jaar landelijk overleg, 15 jaar Nederlands Genootschap Vrouwenstudies
Akke Visser (red.)
Utrecht : Nederlands Genootschap Vrouwenstudies, 2003. – 84 p. – ISBN 90-72065-25-5

De emancipatie van de vrouw is een onvoltooid project. Zelfs in een land als Nederland worden vrouwen nog steeds slechter betaald dan mannen op tal van terreinen gemarginaliseerd. Sterker nog, een korte blik op reclamespots leert dat er sprake is van een nieuw seksisme (of: een heroplevend oud seksisme). Tegen deze achtergrond is het goed dat universiteiten ruimte bieden voor vrouwenstudies en feministen strijden tegen allerlei vormen van sociale uitsluiting en vernedering. In dit lezenswaardig boekje wordt de geschiedenis geschetst van het Landelijk Overleg Vrouwenstudies (LOV) en het Nederlands Genootschap Vrouwenstudies (NGV). Bovendien wordt op een constructieve manier naar de toekomst van vrouwenstudies gekeken.

Gesignaleerd

René Gabriëls
is verbonden
aan de Faculteit
der Cultuurwetenschappen
van de Universiteit
Maastricht

Kennis en economie 2003

Onderzoek en innovatie in Nederland
P.H.G. Berkhout e.a.
Voorburg : CBS, 2004. – 239 p. – ISBN 90-3572-758-4, €30,00

De overheid wil de productiviteit van de Nederlandse economie structureel versterken door te investeren in onderwijs, kennis en innovatie. In september 2003 werd het Informatieplatform opgericht om aan deze ambitie van de overheid vorm te geven. CBS presenteert in dit jaarboek *Kennis en Economie* het daarvoor noodzakelijke cijfermateriaal. De Nederlandse 'kennisinfrastructuur' wordt in kaart gebracht door statistische gegevens over o.a. het menselijk kennispotentieel, onderzoeksinspanningen, kennisdiffusie en daadwerkelijke innovaties. Het jaarboek zou erop vooruit gaan wanneer het CBS reflexieve beschouwingen over de kennismaatschappij zou opnemen van wetenschappers uit de hoek van *Science and Technology Studies*.

Gids door de Kanaalzone

Paul Bogaers
Tilburg : Uitgeverij IJzer, 2003. – ISBN 90-74328-73-3, €15,00

Op het terrein van de stadssociologie is het mooiste boek van 2003 niet door een socioloog geschreven, maar door een kunstenaar en schrijver: Paul Bogaers. In dit rijk geïllustreerde boek maakt hij van de lezer een flaneur die van bladzijde tot bladzijde steeds beter de voor- en achterkant van het oudste geplande industriegebied van Tilburg – de Kanaalzone – leert kennen. Met een goed oog voor details toont Bogaers de meest uiteenlopende facetten van het gebied rond het Wilhelminakanaal, zoals de pastoor die een timmerfabriek inwijdt, het leven van de brugwachter, de uitlaatplekken voor honden, de machines in de fabrieken, de producten die arbeiders daar maken, verlaten terreinen en spelende kinderen. Door op een ingenieuze wijze oud en nieuw fotomateriaal met elkaar te confronteren, slaagt hij erin om heden en verleden vernuftig in elkaar te schuiven.

Sociale zekerheid ... een alternatief!

Een visie naar aanleiding van de beleidsvorming rond de WAO
Michiel van Hasselt
Amsterdam : Reed Business Information, 2004. – 55 p. – ISBN 90-59011-307-7, €15,00

De verzorgingsstaat berust op de gedachte dat sociale zekerheid niet een gunst maar een recht is. Volgens Michiel van Hasselt vergroot het huidige kabinet met haar beleid de sociale onzekerheid in het land door uitkeringsgerechtigden in toenemende mate het gevoel te geven dat de uitkering een gunst is. Op een overtuigende wijze kritiseert hij het kabinetsbeleid en het najaarsakkoord. Zo wijs hij erop dat er geen afweging is van de voor- en nadelen van nog meer arbeidsparticipatie, de stem van de uitkeringsgerechtigden niet gehoord wordt en de bureaucratie geenszins gereduceerd wordt. Tot slot van zijn betoog presenteert hij een alternatief beleid sociale zekerheid.

Toleranz im Konflikt

Geschichte, Gehalt und Gegenwart eines umstrittenen Begriffs
Rainer Forst
Frankfurt am Main : Suhrkamp Verlag, 2003. – 806 p. – ISBN 3-518-29282-X, €19,50

In Nederland kan iemand die de rol van decaan wil vervullen of een nieuwe studierichting van de grond trekt, maar op wetenschappelijk terrein nauwelijks iets gepresteerd heeft, hoogleraar worden. Dit is in Duitsland ondenkbaar. Daar moet je na je proefschrift een *'Habilitationsschrift'* schrijven om professorabel te zijn. Rainer Forst heeft een briljante *'Habil'* geschreven over tolerantie, die het lezen van vrijwel alles wat door Nederlandse politicologen en intellectuelen over deze thematiek geschreven is overbodig maakt. Zijn historische en systematische studie van allerlei conflicten werpt een nieuw licht op de huidige discussie over de multiculturele samenleving. Diverse theorieën over tolerantie die ook in Nederland de ronde doen, worden op een intelligente wijze bekritiseerd. Hij plaatst daar tegenover een eigen theorie waar de politicologen nu hun tanden in kunnen zetten.

Vista Far Reaching Visuals & H.M.Films

present

See you, Amsterdam

starring:

Edinam Atatsi

Fred Amugi

David Dontoh

Veronica van der Kamp

Mona Veld

Pius Mensah

Grace Nortey

Mynna Otoo

12 Facts maart 2004

The first Ghanaian-Dutch co-production in history

Geen drempels meer voor audiovisuele publicaties

Maya Matthea van Staden

Visueel antropologen hebben in de vorige eeuw een harde strijd moeten leveren om serieus genomen te worden. Wetenschap –zo vond men– wordt immers bedreven met de pen en niet met de camera. Pas in de laatste decennia wint de discipline weer sterk aan terrein door de vlucht die digitale video en internet hebben genomen. Stichting Vista Far Reaching Visuals is in Nederland als expertisecentrum een van de meest actieve instellingen op het gebied van media en antropologie. Recentelijk ontwikkelde zij ASKmedia.org, een platform van belang voor iedere sociale wetenschapper die geïnteresseerd is in media.

De visuele antropologie is een tak van sport die al zo lang bestaat als de fotografie, de film en de antropologie zelf. Eerst waren het de fotografische beelden van verre en exotische oorden waarover de antropologen zich in de negentiende eeuw vanuit hun leunstoel bogen. In 1922 markeerde *Nanook of the North* het begin van film in de antropologie. Deze klassieker van Robert Flaherty vertelt over het leven van Nanook, een Inuit in het barre poollandschap van het noordelijke Canada. Naarmate de wetenschap en de techniek zich verder ontwikkelde waren het steeds vaker de antropologen zelf die de camera hanteerden, eerst als fotografen, later als filmende etnografen. Ook leden van de onderzoeksgroep werden voorzien van camera's. In de zestiger jaren bijvoorbeeld lieten de antropologen John Adair en Sol Worth een aantal Navaho indianen zichzelf filmen wat een aantal opmerkelijke verschillen in beeldtaal blootlegde. Vele filmende antropologen ontpopten zich tot heuse documentairefilmers en nog steeds wordt jaarlijks een aanzienlijk aantal antropologische documentaires opgeleverd. Geleidelijk verschoof het gebruik van film zich van een middel dat studiemateriaal genereerde tot een medium waarin de wetenschapper zelf een narratieve structuur aanbracht.

Het bereikbaar worden van digitale video voor iedere consument vanaf de jaren negentig heeft deze ontwikkeling versneld. Tegenwoordig hanteren sociale wetenschappers steeds vaker naast de tekstverwerker ook de camera. Hoewel videomateriaal van onderzoekers vaak wel relevant is, ontstijgt het kwalitatief vaak nauwelijks het niveau van een aardige homevideo. De expertise voor zinvol gebruik van audiovisuele media is dikwijls beperkt en men is onbekend met de theorieën en audiovisuele methodiek. De stichting Vista Far Reaching Visuals heeft een aantal initiatieven genomen die de filmende sociale wetenschapper helpt bij de praktijk van het filmen en de disseminatie van hun bevindingen.

Vista is in 1990 opgericht door een aantal antropologen en filmmakers, onder wie de huidige directeur Jean Hellwig, Rob Boonzajer Flaes en wijlen Johan van

der Keuken. De stichting is uitgegroeid tot een expertisecentrum en onafhankelijke producent dat het vakgebied voedt met uiteenlopende prikkelende mediaprojecten en een stimulerend cursusaanbod. Vista produceerde vorig jaar o.a. de Ghanees-Nederlandse speelfilm *See you, Amsterdam*, een interculturele soap over illegale immigranten in de Bijlmer voor de Nederlandse en de Ghanese markt. Ook ontwikkelde Vista de stoomcursus *Video voor Sociale Wetenschap* waarin onderzoekers de basistheorie en -vaardigheden worden bijgebracht van het filmen tijdens veldwerk. Verder gaf Vista mede vorm aan een aantal educatieve multimediale leeromgevingen voor scholieren, waaronder *Urban Culture* over Afrikaanse hiphop en de *webklas culturele antropologie*, en werkte ze mee aan de *Mensenrechten CDROM* van Amnesty International.

Recentelijk is een bijzondere internetomgeving afgerond voor iedere sociale wetenschapper met interesse voor woord en beeld: www.askmedia.org. ASKmedia is een laagdrempelig, interactief podium waar audiovisuele bestanden van onderzoekers en docenten kunnen worden ontsloten. Vista stimuleert daarom zowel onderzoekers, docenten als studenten om actief gebruik te maken van de site. Eén van de sterke krachten van ASKmedia is de mogelijkheid om met audiovisuele presentaties te werken. Ieder sociale wetenschapper kan op eenvoudige wijze tekst, video en audio online presenteren in zogenaamde *exposities*. Deze zijn te bekijken in de *Gallery* die zo een doorsnee beeld geeft van afgerond en lopend sociaal wetenschappelijk onderzoek.

De *Gallery* in ASKmedia biedt interessant referentiemateriaal over diverse onderzoeksgebieden voor een breed publiek en kan specifiek aangewend worden als praktijkvoorbeelden in het onderwijs. Sociale wetenschappers die een *expositie* plaatsen, hebben ook de mogelijkheid om onderzoeksideeën te plaatsen waar studenten uit kunnen putten. Op die manier wordt het makkelijk voor onderzoekers om studenten met gedeeltes van hun materiaal aan de slag te laten gaan waar zij bijvoorbeeld zelf niet aan toekomen. Studenten hoeven daardoor geen kostbare studietijd te verliezen met het zoeken naar een onderwerp en weten zeker dat ze met hun keuze aansluiten op relevante thema's met bestaande netwerken van specialisten.

ASKmedia bevat nog meer onderdelen die van belang zijn voor het sociaal wetenschappelijke veld. Het gedeelte *Theorie en Praktijk* bevat bijvoorbeeld concreet audiovisueel lesmateriaal dat breed ingezet kan worden in het onderwijs. Momenteel is uitgebreid cursusmateriaal over interviewtechniek beschikbaar, rijk geïllustreerd met videofragmenten. Voor gebruik in het onderwijs van dit materiaal of het tonen van de *exposities* is niet meer nodig dan toegang tot internet en een *beamer* in de collegezaal. Initiatieven om ander audiovisueel didactisch materiaal via *Theorie en Praktijk* te ontsluiten worden van harte verwelkomd.

Het onderdeel *Onderzoek en Forum* in ASKmedia bevat mogelijkheden om openbare discussies te starten of oproepen te doen. Studenten, docenten en onderzoekers

kunnen zelf discussielijnen starten, bijvoorbeeld naar aanleiding van lesstof, onderzoek of congressen.

ASKmedia is vrij toegankelijk voor iedereen en laagdrempelig in beheer. Iedere sociale wetenschapper kan –zonder kennis van HTML of databases– zelf online publiceren in tekst of beeld. Mocht er technische ondersteuning nodig zijn, bijvoorbeeld bij het digitaliseren van foto's of oude video opnames, dan kan Vista een aantal faciliteiten bieden of adviseren over te nemen stappen. Waar voor sommigen het gebruik van video en fotografie uitsluitend illustratief zal zijn, is het voor anderen een integraal onderdeel van onderzoek en analyse. ASKmedia speelt in op de rijkdom aan mogelijkheden voor audiovisuele media in sociaal wetenschappelijke toepassingen en maakt die inzichtelijk.

De discussies om het bestaan van de visuele antropologie te legitimeren liggen inmiddels gelukkig ver achter ons. Fotograferende sociale wetenschappers zijn vandaag de dag eigenlijk al een vanzelfsprekendheid geworden en de filmende antropoloog staat niet meer in een isolement. Waren de initiatieven van John Adair en Sol Worth om de Navaho indianen uit te rusten met camera's nog revolutionair, tegenwoordig kijken we er niet meer van op. En als je in de voetsporen van Robert Flaherty wil treden dan volstaat het om – naast een paar thermische sokken, een dosis technische kennis en gezond wetenschappelijke inzicht – een digitale camera mee te nemen ter grootte van een mobiele telefoon. En dan snel publiceren in de *Gallery*.

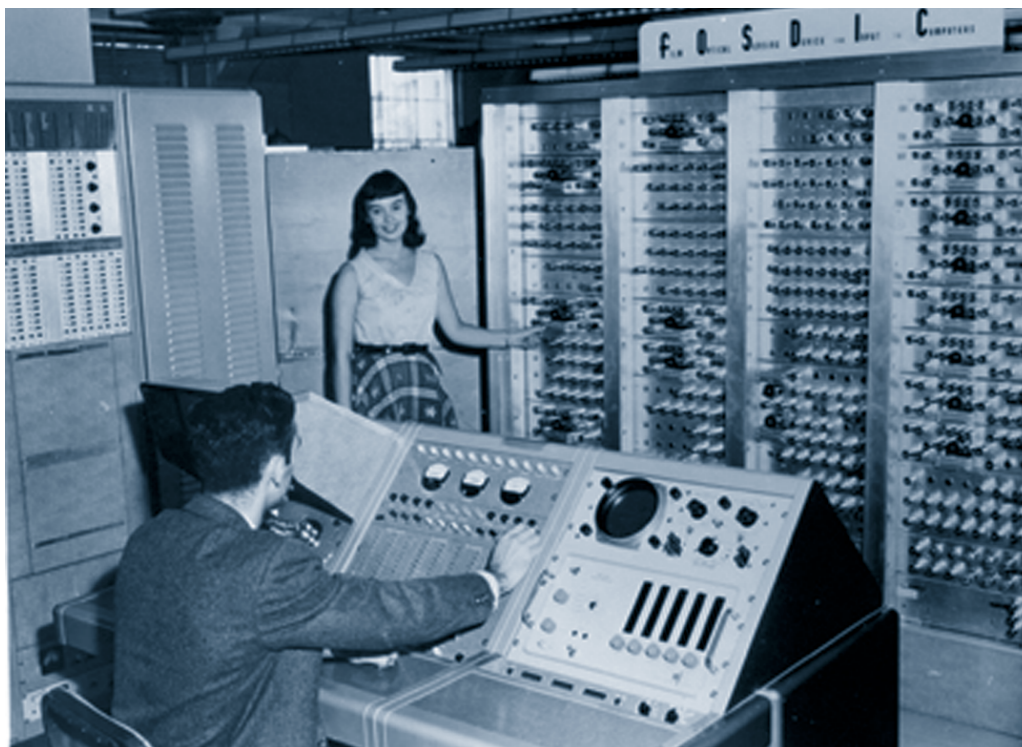
Maya Matthea van Staden is antropologe en een specialiste op het gebied van de Mongoolse cultuur. Zij maakt deel uit van het Creative Team van de Stichting Vista.

ASKmedia is te bekijken op <http://www.askmedia.org>
Meer informatie over Vista op <http://www.vistavisuals.nl>

Life Courses in Context: 40.000 levenslopen in een databank

Marlies Eijssink

Ruim drie miljoen euro stelt NWO wel eens ter beschikking voor de aanschaf van een hersenscan of een sterrenkijker. Vorig jaar heeft NWO dit bedrag ter beschikking gesteld voor het opzetten van een enorme database waarin de levenslopen van 40.000 Nederlanders geboren tussen 1863 en 1922 worden gereconstrueerd. Een deel van het geld wordt gebruikt voor het digitaliseren van volkstellingen uit de periode 1859-1947.

Het is nog niet eerder voorgekomen dat zo'n enorme subsidie wordt gegeven aan een project op het gebied van de geesteswetenschappen. In *Life Courses in Context* zullen 40.000 levenslopen worden verzameld van personen die in de periode 1863-1922 in Nederland woonden. De individuele levenslopen zullen worden gereconstrueerd op basis van de database met geboorteakten van de Historische Steekproef Nederlandse bevolking (HSN) en de in de archieven bewaarde bevolkingsregisters. In deze registers zijn ook de verhuizingen, overlijden, huwelijken en beroepen geregistreerd. Dat ook de verhuizingen naar andere gemeenten kunnen worden gevolgd, maakt de

Nederlandse bevolkingsregisters en daarmee ook het project internationaal uniek. Met de HSN databases is al onderzoek gedaan, bijvoorbeeld naar vrouwen die rond 1900 leefden. Van hen bleek de helft een tijd als dienstbode te hebben gewerkt.

De databank bouwt voort op de Historische Steekproef Nederlandse bevolking (HSN) waaraan op het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis (IISG) al sinds 1990 wordt gewerkt. Deze is gebaseerd op bestaande bevolkingsregisters. Het NIWI (Nederlands Instituut voor Wetenschappelijke Informatiediensten) is verantwoordelijk voor het censusgedeelte en het digitaliseren van volkstellingen. De volkstelling van 1899 is al digitaal toegankelijk gemaakt. Het IISG en het NIWI zijn de belangrijkste instituten die bij dit project betrokken zijn. In de stuurgroep van het project zitten hoogleraren van verschillende universiteiten en diverse disciplines: Harry Ganzeboom namens de sociologen, geograaf Hans Knippenberg, demograaf Frans van Poppel en de historici Jan Lucassen, Jan Kok en Theo Engelen. In totaal zijn circa veertig wetenschappers betrokken bij het project. Bij de totstandkoming van het totale project zijn tegen de honderd mensen betrokken. Zo moeten historici de gemeenten af om bevolkingsregisters te kopiëren.

In 2006 moet het eerste deel klaar zijn, dat wil zeggen de databestanden van 1883 tot 1922. In de daaropvolgende twee jaar moet het gedeelte tussen 1863 en 1882 klaar

zijn. Dr. Kees Mandemakers, hoofd van de Historische Steekproef Nederland: 'De eerste jaren zijn het moeilijkst, omdat er toen nog geen gezinskaarten beschikbaar waren. In Rotterdam wordt vanaf 1890 voor het eerst met deze kaarten gewerkt. Voor die tijd werd na elke verhuizing van een gezin een nieuwe registratie op een nieuw blad in het register aangemaakt. Van de meeste personen moeten dus meerdere inschrijvingen worden opgespoord.' Volgens Mandemakers zijn de kinderziekten van het project er al wel uit. 'We hebben in het kader van de Historische Steekproef Nederland al veel proefprojecten gedraaid. Hierdoor weten we dat de periode voor de introductie van de gezinskaart het moeilijkst is. Ook is er een programma ontwikkeld - er is inmiddels al weer een nieuwe versie van - dat er bijvoorbeeld voor zorgt dat redundante informatie uit de output wordt gehaald.' Dit systeem van bevolkingsregisters bestaat al sinds 1850. Vanaf 1863 blijkt het systeem goed te functioneren. Mensen die verhuisden kunnen vanaf die tijd door het hele land gevolgd worden. Het onderzoek loopt tot 1922 omdat van de periode daarna al veel sociale kaarten bestaan. Daardoor is van de levensloop van mensen die na 1922 zijn geboren, al veel meer bekend.

Het project is niet alleen interessant voor historici en demografen, maar ook voor sociologen. Langetermijnonderzoek naar sociale mobiliteit, migratie, relatie tussen gezinssituatie en kindersterfte of overlijden op jonge leeftijd, onderwijs en carrière zijn slechts enkele thema's waarop sociologen zich in de toekomst gemakkelijker kunnen richten. Harry Ganzeboom is vooral geïnteresseerd in de relatie tussen geografische mobiliteit (verhuizen, migratie) en sociale mobiliteit (wegraken uit je sociale groep of familie van herkomst) in termen van beroep en verworven echtgenoot. 'Dit soort onderzoek gaat over een van de klassieke argumenten ten aanzien van sociale mobiliteit. Die mobiliteit zou groter zijn doordat economische groei en grotere actieradius het mogelijk maken ver weg te komen van huis en haard. Je kunt dit ook omkeren: door losser wordende sociale banden word je geografisch mobiel.'

Een ander onderzoek waar Ganzeboom aan denkt, is de vergelijking van sibling correlaties (overeenkomsten tussen broer en zussen) als indicatie van sociale mobiliteit in vergelijking met moderne gegevens. 'Op die manier kun je een superlange trend over sociale mobiliteit onderzoeken.' 'Het bijzondere van de *Life Courses in Context* database is niet alleen de schaal (veel mensen) en reikwijdte (gedurende een lange periode) van de gegevens', stelt Ganzeboom vast, 'maar vooral dat we zoveel detail over regionale contexten hebben dankzij de digitalisering van de volkstellinggegevens. In dit opzicht bieden de historische data zelfs meer dan moderne data kunnen bieden, want daarin is het met het geografische detail maar treurig gesteld. Ik ben dus als onderzoeker meer geïnteresseerd in historische data als toets van algemene hypothesen dan in de 19e eeuw zelf.'

Marlies Eijnsink is freelance publiciste.

HSN-website: <http://www.iisg.nl/~hsn/>

Nederland

Lisa Putman

Eind 2003 verstrekke het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) als een van de eerste lidstaten van de Europese Unie de gegevens voor de Nederlandse Volkstelling 2001 aan het Europese statistiekbureau Eurostat. Dat is niet alleen bijzonder omdat Nederland na dertig jaar eindelijk weer een Volkstelling heeft, maar vooral ook omdat het CBS deze gegevens kon leveren zonder dat daar ook maar één Nederlander extra voor hoefde te worden geënquêteerd. Door gebruik te maken van registers die al beschikbaar zijn voor andere dan statistische doeleinden en deze te combineren met al bestaande enquêtes ontstond de virtuele volkstelling. Bart Bakker, programmamanager bij het CBS, is verantwoordelijk voor het databestand waaruit de Volkstelling wordt samengesteld. Hoe is dat in zijn werk gegaan? En welke informatie is nu beschikbaar voor politici, beleidsmakers en wetenschappers? Lisa Putman vroeg het hem.

Waarin verschilt de Volkstelling 2001 van tellingen uit voorgaande jaren?

'De laatste klassieke volkstelling is gehouden in 1971. Hierbij verzamelden 'tellers' via veldonderzoek de gegevens van iedere persoon. Rond 1970 kwam er steeds meer kritiek op de manier waarop de gegevens voor de Volkstelling werden verzameld. Er werd gebruik gemaakt van ponskaartenboekjes. Dat zorgde voor een *Big Brother is watching you* gevoel. Niet alleen de vrees voor aantasting van de privacy, ook de weerstand onder de Nederlandse bevolking tegen een alwetende overheid en de verwachte hoge non-respons hebben er toe geleid dat de telling voor 1981 werd afgelast. De bezwaren tegen de

heeft weer een Volkstelling!

wijze waarop de volkstellinggegevens werden verkregen leidden er uiteindelijk toe dat in 1991 de volkstellingwet, waarin onder meer de verplichting tot deelname aan de volkstelling was opgenomen, werd afgeschaft. Niet iedereen was blij met het afschaffen van de klassieke volkstelling. In de wetenschappelijke wereld leidde het tot protesten, onder meer in het tijdschrift *Mens en Maatschappij*. Niet alleen werd geageerd tegen het niet meer houden van een klassieke volkstelling, waardoor uiterst waardevolle informatie voor de sociale wetenschappen zou gaan ontbreken. Ook werd het CBS

bekritiseerd voor het rekenen van te hoge prijzen voor het beschikbaar stellen van microdata. Deze microdata, die in de plaats kwamen van de klassieke volkstellingen, waren vooral voor universitaire onderzoekers te duur. In 1981 werd in plaats van een klassieke volkstelling de steekproef van de al bestaande *Arbeidskrachtentelling* eenmalig vergroot tot vijf procent van de bevolking. Aan de hand van deze enquête was het mogelijk om een deel van de gevraagde informatie op te leveren. Het CBS combineerde voor 1991 de gegevens uit de bevolkingsregisters en de enquêtes over de beroepsbevolking en de woningbehoefte. Op

die manier kon toch nog enigszins worden voorzien in de informatie die ontbrak door het afschaffen van de volkstelling.

De belangrijkste bronnen voor de virtuele Volkstelling 2001 zijn al bestaande registers. Registers hebben in vergelijking tot enquêtes het voordeel dat ze goedkoop en meestal integraal zijn. Alleen gegevens die niet in registers voorkomen of die niet actueel genoeg in registers voorkomen, worden verzameld via enquêtes. Om een zinvolle statistiek te produceren met registers en enquêtes worden deze onderling gekoppeld, worden de (administratieve) fouten opgespoord en gecorrigeerd en worden de enquêtes opgehoogd naar registertotalen. Zo wordt het Sociaal Statistisch Bestand (SSB) gecreëerd. Doordat het SSB op een jaarlijkse basis wordt verwerkt en geanalyseerd, beschikt Nederland in feite jaarlijks over volkstellinggegevens. Op termijn zullen alle sociale statistieken uit het SSB afkomstig zijn. Hoewel in de huidige volkstelling niet voor alle variabelen het gewenste detailniveau kan worden behaald, wegen de voordelen van de virtuele volkstelling, het veel goedkoper zijn en het vrijwel ontbreken van non-respons, daar ruimschoots tegenop.

Wat zit er allemaal in het SSB en hoe wordt daar de virtuele Volkstelling uit samengesteld?

‘De ruggengraat van het SSB bestaat uit de *Gemeentelijke Basisadministratie (GBA)*. Dat bestand bevat demografische gegevens van alle personen die vanaf 1995 op enig moment tot de bevolking van Nederland behoorden. Alle wijzigingen hierin, zoals verhuizingen en echtscheidingen, zijn in het bestand opgenomen. Alle overige bronnen van het SSB zijn gekoppeld aan de GBA.’

‘Voor de volkstelling wordt slechts een deel van de gegevens uit het SSB gebruikt. Sommige variabelen (uit de GBA en de banen- en uitkeringenbestanden) zijn integraal beschikbaar zoals leeftijd, geslacht, burgerlijke staat en het al dan niet werknemer zijn. Andere variabelen (uit de EB, WBO en de EWL) zijn slechts voor een deel van de personen beschikbaar. Om consistentie tussen de tabellen te bereiken is gebruik gemaakt van de techniek van het herhaald wegen. Hierbij worden de ophooggewichten van records in de microdata zodanig bepaald dat een nieuwe tabelschatting consistent is met alle eerder gemaakte tabelschattingen.’

Hoe is het SSB voor wetenschappers en beleidsmedewerkers beschikbaar?

‘De tabellen die zijn samengesteld voor de volkstelling zijn te vinden op de website van het CBS: www.cbs.nl. De uitkomsten van het SSB voor de verslagjaren 1999-2001 zijn via *StatLine*, de elektronische outputdatabase van het CBS, op te roepen. Daarnaast wordt onderzocht op welke wijze de gegevens aan derden ter beschikking kunnen worden gesteld. Daarvoor zijn verschillende opties. In het internationale historische “iPums-project” (*Integrated Public Use Microdata Series International*: <http://www.ipums.org>) van Ruggles en McCaa (University of Minnesota) worden steekproeven uit volkstellingen van zoveel mogelijk landen en uit zoveel mogelijk jaren

Staat 1.

Gegevensbronnen van het SSB die voor de volkstelling zijn gebruikt naar herkomst en inhoud

Bron	Belangrijke variabelen
Gemeentelijke basisadministratie (GBA)	Geslacht, geboortedatum, adres, burgerlijke staat, nationaliteit, geboorteland, gezinsrelaties, huishoudens
Voorheffing loonbelasting (Fibase)	Soort inkomen, fiscaal loon
Verzekerdenadministratie werknemers (VZA)	Bruto loon sociale verzekering, sociale verzekeringsdagen, soort dienstverband
Enquête werkgelegenheid en lonen (EWL)	Soort dienstverband, looncomponenten, arbeidsduur, economische activiteit
Aanslaggegevens fiscale ondernemingswinst natuurlijke personen (Winst)	Winstbedrag
Woningregister (WRG)	Type woning
Enquête Beroepsbevolking (EBB)	Opleiding, beroep, werkloosheid, arbeidspositie, zoekgedrag op arbeidsmarkt
Woningbehoeften-onderzoek (WBO)	Bewoonde woning, type woning

ontsloten. Er is een beperkt aantal variabelen opgenomen. Deze dataset wordt snel uitgebreid. De (meta)data worden zoveel mogelijk geharmoniseerd voordat ze voor onderzoekers beschikbaar komen. Deze kunnen de data vervolgens *downloaden* als zij daarvoor een licentie hebben verkregen. De data van de Nederlandse volkstelling van 2001 zullen daaraan worden toegevoegd. Als onderzoekers van meer dan alleen deze standaarddata gebruik willen maken, zouden zij *on site* kunnen komen werken. *On site* werken betekent dat de onderzoeker zijn analyses verricht binnen het CBS-gebouw. Het gaat dan bijvoorbeeld om analyses met regionaal gedetailleerde gegevens, longitudinale data en criminaliteitsgegevens. In de toekomst zou ook *remote execution* een mogelijkheid kunnen worden. Uit de gekoppelde bestanden van het SSB wordt dan voor onderzoekers een selectie van records en variabelen gemaakt. Door de onderzoeker worden analyseopdrachten via e-mail aan het CBS gezonden. Deze worden door CBS-ers uitgevoerd en de uitvoer wordt gecontroleerd op onthulling van individuele gegevens. Het voordeel voor de onderzoekers bestaat eruit dat zij

Bart Bakker, CBS

hun werk vanaf hun werkplek kunnen doen en dat zij voor hun analyse altijd over de meest actuele versie van de data kunnen beschikken. Deze werkwijze is echter tamelijk kostbaar en zonder financiële steun van externen kan het CBS deze service niet op grote schaal verlenen. De meest gevoelige en gedetailleerde data zullen niet via *remote execution* worden verschaft. Mochten wetenschappers toch behoefte hebben aan dergelijke informatie, dan kunnen ze op de *on site* laboratoria terecht. Het werken met deze gevoelige informatie kan echter vergemakkelijkt worden door kleine, eventueel synthetische steekproeven beschikbaar te stellen zodat onderzoekers thuis hun onderzoeksanpak alvast kunnen uittesten.'

Is al bekend wat gebruikers van de 'nieuwe' statistieken vinden?

Tijdens een conferentie die het CBS in samenwerking met SISWO op 11 november jl. organiseerde, bleek dat de meeste wetenschappers erg te spreken zijn over de mogelijkheden die het SSB en de virtuele Volkstelling bieden. De koppeling van verschillende bronnen levert rijkere databestanden op, wat de onderzoekers in staat

stelt allerlei nieuwe analyses uit te voeren. Daarnaast maakt het SSB het trekken van gerichtere steekproeven mogelijk. Ook de ontwikkeling van multilevel data (personen, huishoudens, scholen, regio's, bedrijven) is mogelijk. Een ander voordeel van het SSB is, aldus de sociale wetenschappers, dat informatie op een goedkope wijze verzameld is. Op de conferentie waren echter niet alleen positieve geluiden te horen. Zo zijn de onderzoekers bang dat met het SSB een gebrek aan diepgang en kwaliteit van de administratieve data ontstaat. De statisticus is immers enerzijds gebonden aan administratieve begrippen die worden gehanteerd, anderzijds zijn niet alle relevante variabelen in registers opgenomen. Dat registers niet altijd van goede kwaliteit zijn, hebben we bijvoorbeeld ervaren met de werkloosheidsbestanden in de jaren tachtig en sinds de Bijlmerramp weten we dat ook de GBA – de basis van het SSB – niet altijd correct is. Vandaar dat wetenschappers een pleidooi hebben gehouden om naast de registers ook enquêtes te blijven houden.

Een ander punt van zorg was of de cijfers uit het SSB wel een correcte weergave van de werkelijkheid zijn. Door de koppeling van bestanden kan het voorkomen dat iemand in eenzelfde periode als werkend en werkloos geregistreerd staat. Deze 'inconsistentie' lost het CBS op via een stelsel van beslisregels op basis van kennis van de kwaliteit van de bronnen en de maatschappelijke werkelijkheid. Inconsistenties tussen enquête-uitkomsten worden met het consistent en herhaald wegen verholpen. Met deze techniek kunnen niet alle wetenschappers voldoende uit de voeten. Zij hadden niet alleen behoefte aan één officieel cijfer, maar wilden ook de gegevens hebben op basis waarvan het CBS tot dat ene cijfer komt.

Hoe heeft het CBS daarop gereageerd?

'Een groot deel van de zorg is weg te nemen doordat het CBS bezig is derden optimale toegang tot de databronnen te bieden, zoals de manieren waarop het CBS de data probeert te ontsluiten al laten zien. Verder is het CBS zich er van bewust dat het van groot belang is dat de SSB-databestanden, waaraan de tabellen met volkstellinggegevens worden ontleend, zorgvuldig worden bewaard en gedocumenteerd, anders kunnen in de toekomst geen vergelijkende studies worden gemaakt. Het archiveren van de SSB-databestanden zal echter extra inspanningen vergen in vergelijking met vroeger, omdat tabellen voor de virtuele Volkstelling worden samengesteld via koppeling van bestanden en het toepassen van een specifieke wegingstechniek. Ook de wijze waarop de tabellen worden geschat wordt dus zorgvuldig gedocumenteerd, zodat de toekomstige gebruiker er mee uit de voeten kan.'

Lisa Putman is wetenschappelijk medewerker bij SISWO

Conferentie De toekomst

Het Dagelijks Bestuur van de KNAW heeft met ingang van 1 augustus 2003 de Verkenningcommissie Sociologie ingesteld. Hierin zijn de volgende leden op persoonlijke titel benoemd: prof. dr. W. Arts, mw. prof. dr. J. van Doorne-Huiskes, mw. prof. dr. P. Dykstra, prof. dr. G.B.M. Engbersen (voorzitter), prof. dr. H.B.G. Ganzeboom, prof. dr. P. Schnabel, prof. dr. W.C. Ultee, prof. dr. R.J. van der Veen en prof. dr. J. Visser.

De KNAW heeft de commissie gevraagd een wetenschapsverkenning op het gebied van de sociologie uit te voeren. De Verkenningcommissie kijkt daarbij 10 jaar vooruit en stelt zich tot doel om tot *inhoudelijke vernieuwing* van de Nederlandse sociologie te komen, inclusief aandacht voor de *institutionele voorwaarden* daarvoor. De commissie kijkt daarbij naar zowel onderzoek als onderwijs. De verkenning resulteert in aanbevelingen aan universiteiten, onderzoeksinstellingen, overheid, andere financiers en individuele onderzoekers.

De Verkenningcommissie dient onder andere (mondiale) trends en ontwikkelingen op het terrein van de sociologie in kaart te brengen, aan te geven welke nieuwe lijnen, thema's, benaderingen de Nederlandse sociologie perspectief bieden en welke mogelijkheden de samenwerking/ wisselwerking met aanverwante disciplines zoals economie, psychologie en antropologie biedt.

Om een beter zicht te krijgen op de inhoudelijke ontwikkelingen en de maatschappelijke relevantie van de sociologie organiseert de commissie op 19 april 2004 een conferentie. Deze conferentie heeft betrekking op het vaststellen en formuleren van perspectievolle onderzoeksvelden en -benaderingen en op beleidssociologische vragen rond de relatie wetenschap en praktijk. De resultaten van deze conferentie zullen worden gebruikt om een onderzoeksagenda voor de toekomst te schetsen.

De conferentie wordt gehouden op maandag 19 april 2004 in het gebouw van de KNAW, Het Trippenhuis, Kloveniersburgwal 29, Amsterdam. Het voorlopige programma treft u hiernaast aan.

Aanmelding om de conferentie bij te wonen is mogelijk door een e-mail te sturen naar Leonieke Deelen (l.deelen@scp.nl) onder vermelding van 'Conferentie Toekomst Sociologie', naam en adres. Wilt u in verband met de zaalindeling ook aangeven naar welke van de parallelsessies in de ochtend en in de middag uw voorkeur uitgaat. Het aantal deelnemers aan de conferentie is beperkt tot ongeveer 100. De aanmeldingen zullen behandeld worden in volgorde van binnenkomst.

Jos de Haan
secretaris commissie Toekomstverkenning Sociologie

st van de sociologie

Opzet Conferentie De Toekomst van de Sociologie

10.00 uur	Ontvangst			
10.30-11.30 uur plenair	Godfried Engbersen – Verkenning sociologie: continuïteit en vernieuwing Paul Schnabel – Maatschappelijke betekenis van sociologie			
	A	B	C	D
11.40 – 13.00 uur parallel sessies	P – Oude en nieuwe vragen voor de sociologie Wout Ultee Aafke Komter	T – Theoretische vernieuwing Werner Raub Johan Heilbron	O – Methodologische innovaties Tom Snijders en Gerd Baumann	B –Beleidsonderzoek Frans Leeuw Jan-Willem Duyvendak
13.00 – 14.00 uur	Pauze			
14.00 – 15.30 uur parallel sessies	Schaalvergroting globalisering en afnemende betekenis van nationale staten Nico Wilterdink Jack Burgers	Cohesie en conflict sociaal kapitaal en sociale orde Beate Völker Willem de Haan	Ongelijkheid – nieuwe en oude vormen van ongelijkheid Paul de Graaf Erik Snel	Identiteit en individualisering – veranderingen in cultuur en gezin Dick Houtman Pearl Dykstra
	Wim Derksen	Hans Boutelier	Paul Tesser	Gabriel van den Brink
15.30 – 16.00 uur	Pauze			
16.00 – 17.00 uur plenair	Balans van de dag - Verslag van kolomcoördinatoren (Romke van de Veen (A); Wil Arts (B), Harry Ganzeboom (C) en Anneke van Doorne-Huiskes (D) en interview door Godfried Engbersen.			
17.00 – 18.00 uur	Borrel			

Ons Nederlands verloedert?

Taal als sociaal middel en uiting van identiteit

Jitske Naberman

In de jaren zeventig waren er nogal wat mensen die met het idee rondliepen dat het Engels het Nederlands zou verdringen en dat het Nederlands een dode taal zou worden. Die voorspelling is tot nu toe niet uitgekomen. Het Nederlands is springlevend. Bovendien blijkt juist met de eenwording van Europa dat het Nederlands een belangrijke functie heeft bij het behoud van de Nederlandse identiteit. Europarlementariërs staan er bijvoorbeeld op dat teksten worden vertaald naar het Nederlands en de voertaal tussen collega's in Brussel is Nederlands. *'Taal is identiteit'*, merkte Jan Stroop, taalkundige en voormalig hoofddocent Nederlandse Taalkunde aan de Universiteit van Amsterdam, op. In het boek *'Waar gaat het Nederlands naar toe?'* stelt hij dat de taal een sociaal middel is dat een grote rol speelt bij groepsvorming, identiteit en nationaliteit.

Ons vertrouwde Algemeen Beschaafd Nederlands is echter wel aan verandering onderhevig. Het Nederlands is, net zoals ieder andere taal, constant in beweging. De een ervaart deze veranderingen als taalverloedering, terwijl de ander het juist waardeert en aangeeft dat hiermee de taal als 'gezond' beschouwd mag worden. Voor deze laatste groep is het noodzakelijk dat de standaardtaal aansluit op dagelijks gebruik in de samenleving. Stroop gaf een naam aan een van de belangrijkste huidige veranderingen in onze taal: het Poldernederlands. Poldernederlands is te omschrijven als: Algemeen Nederlands met een opvallend wijdere of meer open articulatie van de diftongen: de *ei/ij* is *aai*; de *ui* is *ou*; de *au/ou* is *aau*. Een voorbeeld van een zin is de titel van een lied gezongen door Paul de Leeuw: 'Blaaif baai maai' of de zin 'Kaaik aut, Paaul!'. De term Poldernederlands kwam voor het eerst eind februari 1998 in het nieuws naar aanleiding van een klein artikel in het eerste en enige nummer van het tijdschrift *Noordzee*. 'Wordt het Poldernederlands model?' luidde de titel. Het trok veel aandacht en vanaf die tijd verschenen er een groot aantal artikelen en interviews in diverse media.

Naast de verschuiving naar het Poldernederlands in Nederland lijkt ook in België een verschuiving plaats te vinden. Zo is in Vlaanderen het 'Verkavelingsvlaams' zeer populair aan het worden. De naam werd in 1989 bedacht door Geert van Istendael. Een voorbeeld van een zin in het Verkavelingsvlaams is: *'G'ebt ook g'oord wat de minister zei. Wa zegde gij daarop?'* Het is de spreektaal in Vlaamse soaps. Het Verkavelingsvlaams is een

mengelmoes van het ABN en het Vlaams, maar mist de grammaticale correctheid van het dialect. De neerlandicus Peter Debrandere beschrijft het Verkavelingsvlaams als 'een soort veredeld Antwerps'. 'tot op een zekere hoogte kan de Franse, Duitse en Engelse omgangstaal vergeleken worden met Verkavelingsvlaams: informele woorden, verkortingen, gereduceerde uitspraakvormen...'

Reden voor de ontwikkeling is een verschil in Vlaamse en Nederlandse identiteit. Professionele taalgebruikers in België begonnen in de jaren negentig oog te krijgen voor de eigen cultuurtaal met als gevolg dat een verschuiving in de taalpolitieke en pedagogische standpunten optrad. In de voorgaande periode was alles erop gericht om Vlaanderen te integreren in de Nederlandse taalgemeenschap. De Vlaamse overheid noemt als reden 'het bereiken van een zo ruim mogelijk publiek' bij de keuze om vast te houden aan de Nederlandse standaardtaal. Taalwetenschappers en de onderwijsdeskundigen gingen echter de wenselijkheid en de haalbaarheid van deze strategie ter discussie stellen. Het gepropageerde taalbeleid zorgde voor een te groot gat tussen het gesproken Vlaams en het geschreven Nederlands. De taalwereld van de Vlamingen is volgens hen door het brede gebruik van het Verkavelingsvlaams niet langer te beschouwen als een afgeleide van de Nederlandse taal.

De veranderingen in zowel het Poldernederlands als het Verkavelingsvlaams zorgen ervoor dat het huidige ABN zich langzaam splitst. De vraag is of zulke 'ongewenste' taalverschijnselen kunnen worden tegengehouden of uitgebannen? Het ABN, dat in oorsprong het dialect van Holland was, dankte zijn succes in het verleden voor een groot deel aan het economische overwicht van het gewest Holland. Het werd daardoor, maar wel pas op de lange duur, de taal van de bovenlaag, waardoor het aan de ene kant een voorwaarde was om vooruit te komen en aan de andere kant een middel om je te onderscheiden van anderen. Echte taalveranderingen verankeren op een zeker moment in definitieve vormen: het 19e-eeuwse *dat niet weet, dat niet deert* is tegenwoordig *wat niet weet, wat niet deert*.

Het verlagen van bestaande tweeklanken en lange klinkers, zoals dat bij het Poldernederlands het geval is, is een universeel verschijnsel. Ook in het Engels en het Duits heeft de *ie* zich via *ei* ontwikkeld tot *aai*. Grammatici

hebben in de zestiende en zeventiende eeuw ervoor gezorgd dat de ontwikkeling zich in het Nederlands niet doorzette. Zij bestempelden de *ei* als beschaafd en de *aai* als onbeschaafd. De oorsprong van het Poldernederlands ligt bij ontwikkelde vrouwen van middelbare leeftijd. In de jaren zeventig waren deze vrouwen studerende twintigers. De emancipatie bracht een lossere houding met zich mee tegenover de geldende norm van het verzorgde spreken. Het ABN en het anti-autoritaire klimaat in die tijd zorgden ervoor dat bijvoorbeeld officiële spellingsregels massaal genegeerd werden. Door Poldernederlands te spreken zetten de vrouwen zich af tegen de heersende normen en waarden.

In sociolinguïstisch opzicht is het Poldernederlands een opvallend verschijnsel: voor het eerst lopen vrouwen voorop bij een taalverandering. Voorbeelden van vrouwen die het Poldernederlands spreken zijn: Karin Adelmund, Hedy d'Ancona, Agnes Kant, Katja Schuurman en Manon Uphoff. Doordat het aantal sprekers van het Poldernederlands per generatie toeneemt, zowel bij mannen als bij vrouwen, is de verwachting gerechtvaardigd dat het Poldernederlands de plaats gaat innemen van het ABN. De opgang van het Poldernederlands houdt een informalisering in van het standaardtaalgebruik. Vormen van taalgebruik die oorspronkelijk slechts in informele omstandigheden aan bod kwamen, dringen door tot gebruikssituaties die om verzorgd taalgebruik vragen.

Niet iedereen is het eens met de gedachte dat het Poldernederlands een uniek verschijnsel is en uiteindelijk deel gaat uitmaken van het ABN. Dr. Joop van der Horst, taalkundige aan de Universiteit van Leuven, is van mening dat het Poldernederlands gewoon plat praten is. En dat is in zijn ogen geen ontwikkeling die zo opeens plaatsvindt. Dertig, veertig jaar geleden spraken mensen ook plat. In de ogen van Van der Horst staat het ABN niet op het spel. Hij vindt dat het ABN zich juist verspreidt. In de jaren vijftig sprak hooguit de helft van de bevolking ABN. Nu is dat al ongeveer tachtig tot negentig procent in Nederland en vijftig procent in België. Wel is hij het eens met Stroop dat het de vrouwen zijn die het initiatief nemen. Dit is op zich merkwaardig omdat het in de sociolinguïstiek een klassiek gegeven is dat jongens eerder afwijken van de regels van de standaardtaal.

De verbreiding van het ABN in de jaren vijftig houdt verband met de opkomst van de televisie. Zo ook in België. Het standaard Nederlands wordt ook wel VRT-Nederlands genoemd. De VRT heeft al jaren taaladviseurs in dienst om de norm van de standaardtaal te bewaken. De commerciële VTM was de eerste die het Verkavelingsvlaams introduceerde tijdens talkshows in een poging deze toegankelijker en vlotter te maken. Volgens Jan Schoukens, taaladviseur bij de VTM, was het Verkavelingsvlaams, ook wel 'Tussentaal' of 'Schoonvlaams' genoemd, al in Vlaanderen aanwezig bij het begin van de televisie in de jaren vijftig. Vooral in de oude televisieseries, zoals 'De Paradijsvogels' en 'Wij Heren van Zichem', werd streektaal gesproken. Tegenwoordig spreken publieke figuren die vroeger de standaardtaal gebruikten nu zelf tussentaal in de media.

Het Verkavelingsvlaams is geen dialect, maar een soort eenheidstussentaal dat de oude dialecten vervangen heeft.

Aan een taalverandering zit, behalve een grammaticaal - technisch aspect, ook een sociale kant. Als taalgebruikers zich niet houden aan de gepropageerde taal, gaan de taalveranderingen over in de standaardtaal. Tegenwoordig hebben taallerende kinderen te maken met voor het ABN problematische situaties. Ze hebben ouders die geen Nederlands spreken, onderwijzers die *hun hebben gelijk* zeggen, onderwijzeressen die Poldernederlands spreken en op de televisie horen ze de Gooise -er van de omroepsters. Ook de overheid gebruikt woorden die in het ABN niet voorkomen. Minister Remkes zei nog niet zo lang geleden over het strategisch akkoord dat het nog niet was 'geprullenbakkeerd'. Hij bedoelde dat het nog niet in de prullenbak was verdwenen.

Heeft het dan zin om te proberen al die veranderingen tegen te houden? Nee. Maar anderzijds is het wel degelijk mogelijk op indirecte wijze invloed uit te oefenen, namelijk door een bepaald soort Nederlands, te weten het ABN, als model te benadrukken en in het onderwijs te stimuleren. Het blijft wenselijk om als Nederlandstalige niet een streektaal te hoeven gebruiken in een bredere omgeving dan de geboortestreek.

In de rest van de wereld is en blijft het Nederlands een marginale taal. Taalgrenzen en cultuurbarrières vormen een groot obstakel voor zowel het nationale als het internationale communicatieverkeer. Voor een Nederlandstalige zijn om deze reden drie niveau's van communicatie van belang: 1) dialect of streektaal, het communicatie middel in een kleine gemeenschap, 2) ABN, dat vanuit de historie gegroeid is, door iedere Nederlandstalige verstaan wordt en door middel van toetsing tot stand komt en 3) Engels, noodzakelijk in het internationale communicatieverkeer.

Jitske Naberman is publicist en afgestudeerd in de Antropologie

Literatuur

1. Peter Debrandere - 'Belgisch Nederlands is ook Nederlands'. - In: *De Standaard* (18 maart 2000)
2. Berthold van Maris - 'Alles went, zelfs verloedering'. - In *NRC* (21 november 2003)
3. Ludo Permentier - 'Televisienederlands en Schoon Vlaams'. - In: *Taalschrift* (12 december 2003) [<http://taalschrift.org/reportage/000458.html>]
4. 2. Sander Pleij - 'Blaaif baai maai'. - In: *De Groene Amsterdammer* (1999) 2
5. Jan Stroop - 'Onze leerkrachten spreken Poldernederlands en Verkavelingsvlaams'. - In: *Taalschrift* (12 december 2003) [<http://taalschrift.org/discussie/000457.html>].
6. Jan Stroop - *Waar gaat het Nederlands naar toe?* Amsterdam : Uitgeverij Bert Bakker, 2003
7. Jan Stroop - *Website Poldernederlands* [<http://cf.hum.uva.nl/poldernederlands/>]

Edith de Leeuw,
Universiteit Utrecht en
MethodikA, Amsterdam,
edithl@xs4all.nl

SPAM en de Gevolgen voor Wetenschappelijk Onderzoek en Communicatie

Edith de Leeuw

Ik ben er gisteren nog speciaal voor naar de supermarkt gegaan. Ja, het bestaat nog steeds: Unox SMAC. Dat rechthoekige blikje lunchworst dat in de jaren zestig immens populair was op campings. Samen met de pot pindakaas, de aardappelen en de pakken koffie ging het mee in de auto op de eerste buitenlandse reis. SMAC heet in het Engels SPAM. De vleeswaren inspireerden Monthy Python's Flying Circus begin jaren zeventig tot een hilarische sketch

.... Wife: *Have you got anything without spam?*

Waitress: *Well, there's spam egg sausage and spam, that's not got much spam in it. Wife: I don't want ANY spam!...*

dat eindigde met het SPAM-lied:

Spam spam spam spam. Lovely spam! Wonderful spam!

Spam spa-a-a-a-am spam spa-a-a-a-am spam.

Lovely spam! Lovely spam! Lovely spam! Lovely spam!

Lovely spam! Spam spam spam spam!

Of ze in hun vroege jeugd nu vreselijk geleden hebben onder boterhammen met SPAM of dat ze grote fans van Monthy Python zijn, weet ik niet, misschien beide, maar de eerste e-mail verslaafden adopteerden het woord SPAM voor ongewenste mail.

Internetenquêtes

De officiële definitie van SPAM is '*unsolicited bulk e-mail (UBE)*' oftewel ongevraagde mail die in grote

hoeveelheden wordt verzonden¹. Wanneer je een e-mail ontvangt van iemand die je niet kent, is de kans op SPAM groot. Iedereen kent de voorbeelden van zonen van ex-presidenten uit Afrikaanse landen, prozac, viagra en penisvergroting. De weerzin tegen spam, gekoppeld aan de reële angst voor virussen, schept een ongunstig klimaat voor internetenquêtes. Een verstandig mens opent geen e-mails van onbekenden en klikt niet spontaan op opduikende 'banners'.

Toch kunnen internet enquêtes goede en succesvolle hulpmiddelen zijn om gegevens te verzamelen². Op de komende *Sixth International Conference on Social Science Methodology* (www.siswo.uva.nl/rc33) zijn een aantal sessies aan websurveys gewijd. Om een redelijke respons te bereiken bij websurveys is het heel belangrijk de potentiële respondent duidelijk te maken dat men een bonafide organisatie is. Dit geldt natuurlijk ook voor gewone schriftelijke enquêtes, maar bij internetenquêtes is het wantrouwen van de potentiële respondent juist door alle ongewenste en soms zelfs gevaarlijke virus bevattende post extra groot. Daarom gebruiken veel onderzoekers vooraankondigingen per e-mail, maar ook via meer ouderwetse, maar beproefde methoden zoals een officiële, netjes geadresseerde brief op papier. Ook gaat men hoe langer hoe meer over tot zogenaamde 'internet panels' van vaste respondenten. Die mensen weten dat ze met regelmaat een zorgvuldig aangekondigde internetenquête krijgen toegestuurd en voor het invullen

ook een kleine beloning ontvangen. Er is dan een duidelijke, vertrouwde relatie tussen onderzoeker en respondent, en - heel belangrijk - de respondent heeft uitdrukkelijk toestemming gegeven tot het toezenden van e-mails.

Telefonische enquêtes

SPAM is van alle tijden en beperkt zich niet alleen tot e-mail. Ongewenste telefoontjes kunnen ook opgevat worden als een vorm van SPAM. De vele telefoontjes voor verkoop van krantenabonnementen, goedkope telefoonabonnementen, (levens)verzekeringen en wat al niet kunnen knap irritant zijn. Zo zelfs dat ze een bedreiging vormen voor serieus telefonisch onderzoek. Desgevraagd bleek dat in Columbus OHIO 70 procent van de ondervraagden bereid meer mee te doen met telefonisch onderzoek als ze minder telemarketingtelefoontjes ontvingen³. Het is dan ook niet verwonderlijk dat, toen in Amerika een officieel 'do-not-call' register

werd geopend door de Federale regering, er zich binnen korte tijd 52 miljoen Amerikanen aanmelden met het verzoek 'bel mij niet!'. Tegelijkertijd loopt de respons op telefonisch onderzoek terug⁴ en doen serieuze telefonische onderzoekers hun uiterste best om duidelijk te maken dat zij 'bonafide' onderzoek doen, bijvoorbeeld door van tevoren een brief te sturen of in de telefonische introductie tot het vraaggesprek uitdrukkelijk te zeggen dat zij niets verkopen. Een methode die ook in Nederland werkt om de respons bij telefonisch onderzoek te verhogen.⁵

Schriftelijke enquêtes

Papieren SPAM kenen we al heel lang. Vele huisdeuren in Nederland zijn getooid met een NEE/NEE sticker of een JA/NEE sticker om ongevraagde en ongeadresseerde post tegen te gaan. Soms is ongewenste papieren post echter, net zoals de ongewenste e-mails, ook op naam geadresseerd. Zo ontving ik laatst een verzoek om geld

in de vorm van een enquête van het Wereld Kanker Onderzoek fonds, dat tot mijn stomme verbazing ook nog het CBF-keur van het Centraal Bureau Fondsenwerving blijkt te hebben. Voor de goede orde, ik steun vele goede doelen en heb niets tegen fondsenwerving.

Net als bij ongewenste telefoontjes kan ongewenste post de respons op schriftelijk onderzoek negatief beïnvloeden. Er is dan ook veel onderzoek gedaan naar responsbevorderende maatregelen bij schriftelijk onderzoek. Die zijn succesvol, zoals uit het werk van Dillman blijkt. Sleutelementen in de methode van Dillman zijn personificatie, legitimiteit, vertrouwen en een goed evenwicht van kosten en baten. Het invullen van de vragenlijst moet de respondent zo eenvoudig mogelijk gemaakt worden, er dienen geen financiële kosten aan verbonden te zijn en de respondent moet de onderzoeker kunnen vertrouwen⁶. Bovendien moet de post dusdanig opvallen temidden van alle 'junk mail' dat de toekomstige respondent de enquête niet ongeopend weggooit. Heel eenvoudige dingen kunnen hier al voor zorgen, zoals uit een anekdote van het Britse bureau voor de statistiek blijkt. Van staatswege werden er eenvoudige bruine enveloppen gebruikt met daarop de tekst 'On Her Majesty's Service'. Die traditioneel ogende enveloppen bleken op te vallen te midden van al het kleurige reclaimedrukwerk. Een voorstel tot modernisering van de huisstijl werd dan ook door de afdeling postenquêtes met afschuw van de hand gewezen!

Nee, ik wil niet

Maar u wil geen post, zelfs niet van hare majesteit, u wilt geen telefoontjes of e-mails van onbekenden. Hoe kunnen al die ongewenste toenaderingen vermeden worden? Hierboven werd al melding gemaakt van het *do-not-call* register van de Amerikaanse federale overheid. Ook in Nederland bestaan zijn er een aantal voorzieningen om SPAM tegen te gaan. Zo biedt de Nederlandse vereniging van marktonderzoekers op de website 'www.uwmeningtelt.nl' de mogelijkheid om u af te melden voor telefonisch en/of internetonderzoek. Dit kan zelfs erg genuanceerd. Zo kunt u aangeven of u een uitzondering wilt maken voor overheidsonderzoek (gemeente, CBS), voor onderzoek van bedrijven waarvan u een klant bent, voor heel kort (vijf minuten) marktonderzoek of voor onderzoek waarvoor u een geldelijke beloning krijgt. De afmelding is drie jaar geldig en dient daarna vernieuwd te worden. Jammer genoeg dient de afmelding alleen voor de bureaus die lid zijn van de MarktOnderzoeksAssociatie, dus voor de eezame onderzoeksbureaus. Een andere mogelijkheid is het infilter van de Stichting Zelfregulering Direct Marketing op 'www.szdm.nl' (en dan klikken op consumentenservice en dan niet klikken op infilter, maar rechts op SZDM helpt met infilter). Ook hier gaat men uit van het zogenaamde 'opt-out' principe. U ontvangt *ongevraagde* boodschappen totdat

u expliciet aangeeft deze niet meer te willen ontvangen. Via het infofilter kunt u per medium - post, telefoon vaste lijn, telefoon mobile, e-mail, SMS - aangeven dat u geen commerciële boodschappen wilt ontvangen. Het is even werk, want u dient het voor ieder medium apart te doen. Ook kunt u aanklikken dat u niet benaderd wilt worden voor telefonisch marktonderzoek. Heel sympathiek is de nabestaandenoptie. Hiermee kunt u als nabestaande het postadres van een overledene invullen, zodat u gevrijwaard wordt van commerciële post aan de overledene. Natuurlijk geldt ook voor de SZDM dat alleen leden van de aangesloten verenigingen zich hieraan houden. Daarom wordt er van consumentenkant gepleit voor een zogenaamd *opt-in* systeem, zoals in de Europese richtlijn tegen SPAM ook staat. Opt-in houdt in dat de consument uitdrukkelijk aangeeft dat hij/zij de boodschappen wenst te ontvangen. Zo vind ik het leuk om af en toe vrolijke poezenpost te ontvangen van Felix kattenvoer (het e-miauwen) en heb ik daarvoor ook uitdrukkelijk toestemming gegeven.

Met de Europese richtlijnen en met initiatieven zoals van SZDM, en zeker met de handige tips van 'spamvrij.nl' zijn we een eind op de goede weg. Alleen van de goedbedoelde en onbewuste SPAM van vrienden en relaties komt u waarschijnlijk nooit af⁷: de vele nepvirusmeldingen die heel lief worden rondgestuurd en zo het e-mail verkeer bijna plat leggen; het e-mailtje over dat arme zieke kindje dat een e-mailteltje naast zijn bed heeft en alleen geld voor de operatie krijgt van een weldoener als hij vele e-mails heeft ontvangen; en andere moderne vormen van de al oude kettingbrief. Kijk eerst even op 'www.urbanlegends.com' voor u een nieuwe mythe de wereld in helpt. En, o ja, als u een

boodschap naar een lange lijst van geïnteresseerden e-mailt, adresseer de boodschap dan alleen aan uzelf en zet de lange lijst adressen onder bcc (*blind carbon copy*). Zo blijven die adressen onzichtbaar voor alle geadresseerden⁸ en voorkomt u hergebruik.

Noten

1. Zie 'www.spamvrij.nl'. Deze heldere webpagina van de ideële stichting spamvrij.nl is überhaupt een bezoek waard, al was het alleen maar om Nederlandse SPAM aan te melden en zeker voor de goede tips om de schade door SPAM te beperken.
2. Zie bijvoorbeeld Mick Couper - *New technologies and survey data collection : challenges and opportunities : Invited key-note paper at the international conference on improving surveys*. - Copenhagen, 2002. - (http://www.icis.dk/ICIS_papers/Keynote1_0_3.pdf) [accessed 9 februari 2003], en D.A. Dillman - *Mail and internet surveys*. - Wiley, 2000.
3. J. Ann Selzer (16 oktober 2003) en Mark Schulman (11 oktober 2003); mededelingen op de discussielijst van de American Association of Public Opinion Research.
4. G. Nathan - *Telesurvey methodologies for household surveys : A review and some thoughts for the future*. In: *Survey Methodology* 27 (2001) 1, p. 7-31.
5. E. de Leeuw en R. van Leeuwen - *I am not selling anything: experiments in telephone introductions : Paper presented at the International Conference on Survey Nonresponse*. - Portland, Oregon, 1999.
6. Het standaard werk voor postenquêtes is nog steeds: D.A. Dillman - *Mail and Telephone Surveys*. - Wiley, 1978.
7. Slabana Labovic - Ha gezellig een e-mailtje. - *Parool Media*, 30 april 2003.
8. Zie Labovic en 'www.vanderzande.com'.

New mail folder (39 messages)				
Open Reply Forward Copy Move Delete Info				
	From	Subject	Date/Time	Si
	Angel	the uncertainty principle is untenabl	24 Feb 04, 7:33	9
	Yoshi Takeshi	Us Japanese have small penix, but	24 Feb 04, 7:28	2
	Clifford Bradley	hobbes gargantuan freer	24 Feb 04, 7:39	7
	Support ivpii	Y.O.U.N.G G.I.R.L.S i2KSF K9ELa c	24 Feb 04, 7:15	2
	Auction Info	ADV Create An Insane Income Fror	24 Feb 04, 6:54	3
	Gene Burton	Get HUGE and give her what she B	24 Feb 04, 16:24	2
	Julianne Jenney	the brandname Pfzer version is too	24 Feb 04, 4:54	1
	Bart Newsome	You forgot to respond gyu	16 Jun 02, 20:54	1
	Katherine Wong	online marketing	24 Feb 04, 5:14	3
	Shopperswarehouse.c	Shopperswarehouse.com Shoppe	24 Feb 04, 5:12	1
	Shopperswarehouse.c	Shopperswarehouse.com Shoppe	24 Feb 04, 5:12	1
	Gaelandra'atMicedae	you would love working from home	24 Feb 04, 3:11	6
	Martha Goodman	dyne biddy grilled device disquisitio	24 Feb 04, 5:23	1
	Sally Bruce	Reverse The Aging Process For FF	11 Mar 04, 7:16	7
	Mamie Hanson	immobile mcknight bang caper cond	24 Feb 04, 3:55	8

Benoemingen

KUN – Prof. Dr. F.G.H. Hartmann RC, hoogleraar bij de Faculteit der Managementwetenschappen met als leeropdracht Management Accounting & Control. Prof. dr. Marcel Olde Rikkert, hoogleraar onderzoek en ontwikkeling geriatrie bij de afdeling klinische geriatrie van het UMC St Radboud. Dr. Leny de Groot-van Leeuwen, hoogleraar bij de Faculteit der Rechtsgeleerdheid met als leeropdracht "Rechtspleging". Dr. I.P. (Irene) van Staveren, bijzonder hoogleraar Economie en Christelijke Ethiek aan de KU Nijmegen. De bijzondere leerstoel is ingesteld door de Stichting Nijmeegs Universiteitsfonds en ondergebracht bij de Faculteit der Managementwetenschappen

NWO – Hoogleraar Sociale Psychologie van de Organisatie aan de Universiteit Leiden prof. dr. N. (Naomi) Ellemers volgt prof. dr. G.R. (Gün Refik) Semin, hoogleraar Sociale Psychologie aan de Vrije Universiteit, op als bestuurslid van het NWO-gebied Maatschappij- en Gedragwetenschappen. Gün Refik Semin vertrekt als bestuurslid omdat hij een KNAW-hoogleraarschap heeft aanvaard.

RUG – Dr. Erik Knorth, hoogleraar Orthopedagogiek, in het bijzonder de jeugdzorg bij de Faculteit der Psychologische, Pedagogische en Sociologische Wetenschappen. Dr. A.E.M.G. (Alexander) Minnaert, hoogleraar Orthopedagogiek en Klinische Onderwijskunde, in het bijzonder leerproblemen en problemen bij het verwerven van de schoolse vaardigheden, Faculteit PPSW. Dr. S.A. (Menno) Reijneveld, tot hoogleraar Sociale geneeskunde, Faculteit der Medische Wetenschappen. Prof. dr. W.H. (Wiebo) Brouwer, bijzonder hoogleraar Verkeersgeneeskunde en –neuropsychologie. De leerstoel is ingesteld door het CBR (Stichting Centraal Bureau Rijvaardigheidsbewijzen) te Rijswijk bij de Faculteit der Medische Wetenschappen, met een nevenbenoeming bij de Faculteit PPSW.

UM – Prof.dr. J.Th.J. (Joop) van den Berg, honorair hoogleraar "Het parlementaire stelsel: rechtsnormen en machtsverhoudingen" in de Faculteit der Rechtsgeleerdheid.

UU – Prof.dr. G. (Gerard) van Koten (hoogleraar organische synthese en voorzitter van het bestuur van de bèta-federatie, het samenwerkingsverband van de Utrechtse bèta-faculteiten), prof. dr. P.T. (Peter) van der Veer (hoogleraar comparative religion UvA) en prof. dr. W.A. (Willem Albert) Wagenaar zijn met ingang van 1 februari 2004 benoemd tot universiteitshoogleraar bij de Universiteit Utrecht. Prof. dr. D.R. Webster, hoogleraar 'Urban and Regional Planning' bij de faculteit Geowetenschappen. Prof. dr. J.E.J.M. van Himbergen is per 1 februari benoemd tot nieuwe dean van University College Utrecht. Hij volgt prof. dr. W.A. Wagenaar op. Prof.dr. Wendeling-Schröder bekleedt van 1 februari tot 1 september 2004 de G.J. Wiarda leerstoel als hoogleraar 'Duits en Europees Arbeidsrecht'.

UvA – Mr. dr. J.M. (Jaap) van Slooten, hoogleraar Arbeidsrecht. Mr. dr. J.A. (Jannet) Pontier, hoogleraar Internationaal privaatrecht. Prof. dr. N.O. (Norbert) Eke, hoogleraar Duitse letterkunde. Hij gaat in het bijzonder onderzoek verrichten naar de literatuur over de Shoah en de verhouding tussen wreedheid en esthetiek. Mw. dr. S. (Susan) Legêne, bijzonder hoogleraar Nederlandse cultuurgeschiedenis, in het bijzonder de studie der voorwerpen. De leerstoel is ingesteld vanwege de Stichting Koninklijk Oudheidkundig Genootschap (KOG). Mr. dr. H. G. van der Wilt, hoogleraar Internationaal Strafrecht aan de Faculteit der Rechtsgeleerdheid. Mr. M. Robert Mok, bijzonder hoogleraar Bijzondere aspecten van het Privaatrecht aan de Faculteit der Rechtsgeleerdheid.

UvT – Dr. J.M.G.A. Schols, bijzondere leerstoel Chronische Zorg. De bijzondere leerstoel is ingebed in het wetenschappelijk onderzoek dat de Universiteit van Tilburg verricht naar transformatie in de zorg (Tranzo).

VU – Dr. J. (Jack) Dekker, bijzonder hoogleraar Evidence based psychologische behandelingen in de GGZ. De leerstoel wordt mogelijk gemaakt door Mentrum GGZ Amsterdam, een organisatie voor de geestelijke gezondheidszorg in Amsterdam. Dr. P. Cuijpers is benoemd tot hoogleraar Klinische psychologie. De aanstelling wordt mede mogelijk gemaakt door het Trimbos Instituut, het landelijke kenniscentrum op het gebied van de geestelijke gezondheidszorg.

Etc. – Dr. S.C. van Bijsterveld is benoemd tot lid van de Raad voor het openbaar bestuur. Zij is universitair hoofddocent Europees en Internationaal Publiekrecht aan de Universiteit van Tilburg. Prof. dr. A. de Ruijter en mr. H.M. Verrijn Stuart zijn benoemd tot leden van de Adviesraad Internationale Vraagstukken (AIV). De Ruijter is hoogleraar in de sociale wetenschappen en decaan van deze faculteit aan de Universiteit van Tilburg. Verrijn Stuart is juriste, journaliste en publiciste. De Adviesraad Internationale Vraagstukken, die onder leiding staat van mr. F. Korthals Altes (minister van Staat), is een adviesorgaan van de regering. De raad brengt adviezen uit aan de ministers van Buitenlandse Zaken, Defensie en Ontwikkelingssamenwerking en de staatssecretaris van Buitenlandse Zaken. De Adviesraad heeft vier permanente commissies voor advisering op de beleidsterreinen mensenrechten, vrede en veiligheid, ontwikkelings samenwerking en Europese integratie. Prof. dr. C.N. (Coen) Teulings volgt per 1 mei 2004 prof. dr. H.A. Keuzenkamp op als directeur van de Stichting voor Economisch Onderzoek der Universiteit van Amsterdam (SEO). Dr. Henk Wals, de huidige adjunct-directeur IISG, is voor een periode van twee jaar benoemd tot directeur van het Constantijn Huygens Instituut voor teksteditie en intellectuele geschiedenis (CHI-KNAW) te Den Haag. Wals blijft voor twee dagen per week verbonden aan het IISG. Plaatsvervangend directeur bij het CHI wordt dr. A. Kets-Vree (1949). De nieuwe directie heeft opdracht gekregen om de bedrijfsvoering van het instituut te verbeteren. Per 1 mei 2004 is dr. R.J. (Rob) Mulder benoemd als plaatsvervangend secretaris van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid. Hij studeerde algemene economie aan de Universiteit van Tilburg, waar hij in 1990 ook cum laude promoveerde.

Rectificatie

Bij de foto op pagina 7 in Facta 2004-1 staat de naam van Rob Trouwborst. Dit moet natuurlijk Albert Trouwborst zijn.

The Art of Comparison

6th Conference ESA Research Network for the Sociology of the Arts
Rotterdam, 3-5 november 2004

The theme of the conference, "The Art of Comparison", is an invitation to assess critically how the social study of the arts might be advanced through various forms of comparative research (over-time, cross-national, between different art forms, across cultural domains) and how sociologists of the arts might take advantage of approaches and insights developed outside of their own discipline, for example, within the fields of cultural economics, art history, or media and communication research. The organizers look forward to seeing proposals for conference papers or for a workshop (e.g. around one or more recently published books, a particular research theme or approach).

Topics are invited in the following and related fields:

- * Art and everyday life
- * Production of culture: networks, art worlds, cultural industries
- * Artistic professions, practices and careers
- * Distribution of high and popular art forms
- * Public, non-profit and for-profit futures of the arts
- * (New) technology, (new) media and the arts
- * Change and continuity in the arts and cultural industries
- * Cultural globalisation and the arts
- * Cultural policy and national cultures
- * The arts and the city
- * Arts audiences, tastes and lifestyles
- * Consumer society, culture and the arts
- * The body and/in the arts
- * Social uses of the arts
- * Gender, race, ethnicity and the arts
- * Art, cultural heritage and collective memory
- * Mediating the arts: arts education, criticism and arts journalism
- * Role and performance of arts organizations and cultural institutions
- * Cross-national studies of art worlds and cultural fields
- * Comparative methodology
- * Theoretical and methodological issues in the sociology of the arts and culture

Proposals should be submitted by April 15, 2004. They can be sent by email to: esa.art@fhk.eur.nl. A decision on acceptance will be provided by June 15, 2004. For a proposed paper, please provide a 400/500-word abstract (in English), which gives a clear picture of the contents of the paper. Please include a title, the name(s) of the author(s), institutional affiliation (both university and department), mailing address, and email address.

Workshops can be centred on a particular research topic or

approach, but can also involve an in-depth discussion of one or two recently published books (cf., e.g., the format of the ASA "author meets critics" sessions).

For a proposed workshop, please provide a 700/800-word description (in English) of the topic or the book publication(s) in question, including an explanation of the relevance of the topic or book(s) for the social study of the arts and culture. Please include the full details of the organizer as above, and in addition the names of contributors, their institutional affiliations, mailing address, and email address, and the titles and abstracts of their proposed contributions. A workshop will be scheduled for 45 tot 90 minutes, depending on the number of participants

Information updates will be regularly posted on the website of the ESA Research Network for the Sociology of the Arts:

<http://www.esa-arts.net>

For more information about the conference, please contact the current chair of the Network:

Susanne Janssen (Erasmus University Rotterdam):

s.janssen@fhk.eur.nl

8th Annual EUNIP International Conference

Birmingham, 13-15 december 2004

Conferences themes:

- * Governance, Networking and the Development of Local Economies
- * Enterprise Diversity: the mix of private and public organisations
- * Enterprise Demography
- * FDI and Clusters under EU Enlargement
- * Knowledge and the Learning Economy
- * Territorial Dynamics
- * The Evaluation of Industrial Development Policies
- * Industrial Districts and the Co-development of Local Societies
- * European Policies and Enlargement: Policy Design, Implementation and Evaluation
- * Globalisation, FDI and Governance

Papers to be submitted on line to Dr. Lisa De Propriis, Birmingham Business School, The University of Birmingham, Birmingham B15 2TT (UK), e-mail: bham-eunip2004@bham.ac.uk.

Deadline for the submission of papers is 30th July 2004. Please submit complete papers. Papers should be in Word or PDF, be written in English and be no longer than 8000 words. The front page of the paper should include a one-page abstract, title, author's names and contact details.

Please check our web page for further information on www.linstitute.org/eunip2004.

Facta op Internet

<http://www.maatschappijwetenschappen.nl>
met het laatste nieuws!

Nieuws van de Verenigingen

Voor leden van de Nederlandse Sociologische Vereniging (NSV), de Vereniging voor Culturele Antropologie en Sociologie van Niet-Westerse Samenlevingen (VCA/SNWS) en de Sectie Praktijk Politicologie van de Nederlandse Kring voor Wetenschap der Politiek (NKWP) is het Facta-abonnement in 2003 bij het lidmaatschap inbegrepen.

CA/SNWS

Antropologische Beroepsvereniging CA/SNWS, secretariaat NVMC, p/a Plantage Muidergracht 4, 1018 TV Amsterdam, tel. 020 5270657, fax 020 6229430, e-mail: nvmc@siswo.uva.nl

Overleg- en informeermiddag' over de invoering van de Bachelor/Masterstructuur

Op woensdagmiddag 12 mei aanstaande organiseert de ABV een 'overleg- en informeermiddag' over de invoering van de Bachelor/Masterstructuur op de antropologieafdelingen van de Nederlandse universiteiten. Daarvoor worden de onderwijsmanagers/coördinatoren van de Bachelor- dan wel Masteropleiding van de antropologieafdelingen uitgenodigd, en zijn ook overige belangstellenden welkom. De plaats waar deze activiteit zal plaatsvinden wordt nader bekendgemaakt.

De invoering van deze nieuwe studiestructuur plaatste de vijf antropologieafdelingen op de UU, KUN, RUL, UvA en VU voor geheel eigen problemen. Onderdeel van de klassieke doctoraalopleiding was immers altijd een veldwerk- of stageperiode, meestal samengaan met een individueel onderzoek dat meestal uitmondde in de eindschrijving. De duur van deze veldwerk/stageperiode was meestal in het studieprogramma wel bepaald, maar er bestond vaak flexibiliteit met betrekking tot de wijze waarop studenten e.e.a. invulden. Op de meeste afdelingen/faculteiten was er daarnaast, ter financiële ondersteuning van de studenten, een (bescheiden) fonds aanwezig.

Deze praktijk kon niet onveranderd gehandhaafd blijven: het Masterprogramma van één jaar staat minder flexibiliteit toe, en

het veldwerk staat sowieso op gespannen voet met de invulling van een volwaardige invulling van het cursorisch deel van dat ene jaar, en met de noodzakelijke tijd voor de 'Master-Thesis'. Bij het inzetten van de beschikbare gelden voor de Masterstudenten werd het bovendien voor veel afdelingen en/of faculteiten moeilijk om een veldwerk- of stageonderdeel in de Bachelor te arrangeren. Tegelijkertijd menen veel antropologen dat zonder zo'n veldwerkervaring eigenlijk niet van een 'volwaardige' antropologieopleiding gesproken kan worden. En naast de genoemde deden zich nog andere, op het curriculum betrekking hebbende en praktische en organisatorische problemen voor. Per antropologieafdeling in den lande heeft men oplossingen voor deze problemen gezocht, of gaat de zoektocht door. Een overzicht van deze oplossingen en de achterliggende overwegingen bestaat echter niet.

Het doel van de voorgenomen bijeenkomst is het, de genomen besluiten over, en ervaringen met betrekking tot, de invoering van BaMa in antropologie uit te wisselen, en van elkaar te leren.

Het wordt een 'rondetafelgesprek', waarbij in eerste instantie een korte mondelinge toelichting wordt gegeven door de onderwijsmanagers/coördinatoren. In een virtueel iets 'wijder' cirkel bevinden zich één of twee overige afgevaardigden van iedere afdeling, een afvaardiging van LASSA: de Nederlandse antropologiestudenten, en overige belangstellenden. Een ABV-bestuurslid zal als voorzitter fungeren, Na een 1e ronde van korte presentaties over de stand van zaken bij de vijf afdelingen en een 2e ronde bestaande uit een studentenreactie, is er vervolgens ruimte voor uitwisseling van commentaar, suggesties, en eventueel afspraken.

Nadere informatie:

Ton Salman,
aj.salman@fsw.vu.nl
Geert Mommersteeg,
G.L.A.M.Mommersteeg@fss.uu.nl

Facta - aanwijzingen voor auteurs

Beperk uw artikel tot maximaal 2000 woorden.

- Kopij aanleveren via e-mail (facta@siswo.uva.nl) met vermelding van adresgegevens en telefoonnummer. Insturen op papier - met bijvoeging van een diskette - kan ook.
- Gebruik bij het intikken zo min mogelijk functies en géén eigen paginaopmaak.
- Literatuurverwijzingen en noten als platte tekst onder het artikel opnemen.
- Aan het eind enkele persoonlijke gegevens opnemen (functie, discipline, werkplek o.i.d., eventueel e-mailadres).
- De redactie redigeert het artikel en maakt de koppen, de tussenkoppen, de lead en de quotes.
- De redactie behoudt zich het recht voor bijdragen te weigeren.
- Van geaccepteerde artikelen vervalt het auteursrecht aan de uitgever.
- De redactie heeft het recht bijdragen weer te geven op haar website: www.maatschappijwetenschappen.nl.
- Auteurs van aangeboden artikelen mogen de inhoud daarvan pas in de openbaarheid brengen na definitieve afwijzing dan wel publicatie in Facta.

13 maart

Dag van de nieuwste geschiedenis, Antwerpen. Contact: Stef Christiaensen, stef.christiaensen@belgacom.net

17-18 maart

Conference on "Welfarist and non-welfarist approaches to public economics" - In honour of Tony Atkinson, Honorary Doctor (Ghent University March 19, 2004), Gent. Contact: Dirk.Vandegaer@ugent.be

18 maart

AIAS lunchseminar, Amsterdam. Contact: aias@fee.uva.nl, tel. +31 20 525 4199

ASC- Research Seminar - Spirits, devils and trauma in Uganda (Second in a series of four on health issues in Africa), Leiden. Informatie: Marieke van Winden, e-mail: winden@fsw.leidenuniv.nl

18-19 maart

Boerhaave congres: "Over-vermoeidheid, arbeidsbelasting en herstel - Resultaten van het onderzoeksprogramma Psychische Vermoeidheid in de Arbeidssituatie (PVA)", Noordwijkerhout. Contact: mw. Charlotte Bos, email: bosc@nwo.nl, tel. 070 3440938
Relic-symposium: "Ziel en zaligheid in Nederland na 1950", Amsterdam. Informatie: Relic, relic@let.vu.nl, tel. 020-4446408

19 maart

Het groot onderhoud van de Louis Paul Boonkring: boek en tournee Brussel Centraal - Over het gewest, de tweetaligheid, de relatie met Vlaanderen, de hoofdstedelijke problematiek, Brussel. Contact: <http://www.sociologie.be/sociodata/sdata04016.htm>

24-26 maart

ASCA-conference: "Identities and Alterities", Amsterdam. Contact: Eloe Kingma, e-mail: asca@hum.uva.nl, tel. +31 20 525 3874

25 maart

Tranzo Zorgsalon: Wie voert de regie in de zorgketen?, Tilburg. Contact: Emely van den Broek-Scharbaai, e.vdnbroek-scharbaai@uvt.nl, tel. 013-4663628 www.uvt.nl/tranzo
NETHUR/RSA-Nederland 'Stadsdag' - De cultuur van de lokale economie, de economie van de lokale cultuur, Amersfoort. Contact: nethur@geog.uu.nl; fax: 030-253 2250

26 maart

FOST symposium: De evolutie van het menselijk brein: van lekker eten naar beter denken? door Piet Van De Craen, Brussel. Contact: Peter Scholliers, pscholli@vub.ac.be

31 maart

CIROC seminar: 'Criminele carrières', Amsterdam. Contact: Christa Hoeksels, tel. 020-444 6231

Het groot onderhoud van de Louis Paul Boonkring - Hoe ver rekt de verrechtsing? Over de verrechtsing en de strijd tegen extreemrechts : over de actie "extreemrechts neen bedankt", over de algemene verrechtsing van politiek en media, over de remedies, Brussel. Contact: <http://www.sociologie.be/sociodata/sdata04016.htm>

april (datum nog onbekend)

Barbara Ehrenreich- Nickel and Dimed: On (Not) Getting by America - Essayist and social critic goes undercover in low-wage America. Contact: The John Adams Institute, info@john-adams.nl

1 april

AIAS lunchseminar, Amsterdam. Contact: aias@fee.uva.nl, tel. +31 20 525 4199

NIROV Debat: "Corporaties - Prestaties en schaal". Contact: Georgia Haritopoulou, georgia@nirv.nl, tel. 070-3028434

Rwanda: Ten years after the genocide - Africa Today Seminar, Leiden. Contact: Marieke van Winden, e-mail: winden@fsw.leidenuniv.nl

2 april

FOST symposium: De mythologie van de voeding, bekeken vanuit

de cultuurkritiek van Roland Barthes door Willem Elias, Brussel.

Contact: Peter Scholliers, pscholli@vub.ac.be

5-7 april

22nd Annual International Labour Process Conference, Amsterdam. Deadline Call for Papers 30 oktober 2003. Contact: Call for Papers: Maarten van Klaveren, e-mail: stzhq@uva.nl; algemene informatie: AIAS-secretariaat, e-mail: conference-aias@uva.nl

14-15 april

Nederlands Congres Volksgezondheid 2004: "Preventie in de 21e EEUW", Rotterdam. Contact: info@ncvgz.nl, tel. 070 349 5300

15 april

AIAS lunchseminar, Amsterdam. Contact: aias@fee.uva.nl, tel. +31 20 525 4199

18-20 april

International research Workshop on "Corporate Social Responsibility: The Politics of Stakeholder Influence", Amsterdam. Contact: csr@fsw.vu.nl; tel. +31 20 4446805

22 april

VSO-presentatiedag 2004. Contact: Astrid Sleiderink, e-mail: Astrid.Sleiderink@arnhem.nl, tel. 026 3774772 of Merel Groeneveld, e-mail: m.groeneveld@onstat.amsterdam.nl, tel. 020 5279531

Jubileum Symposium: 'Beginnen met gebruik', Rotterdam. Contact: Instituut voor Onderzoek naar Leefwijzen en Verslaving, tel: 010-4253366

Debat: Demografie van de stad; is sturing van kansarmen wenselijk? Contact: Georgia Haritopoulou, 070-3028434, georgia@nirv.nl

22-23 april

11e sociaal-wetenschappelijke studiedagen, Amsterdam. Contact: Ente Breed, e-mail: studiedagen@siswo.uva.nl of Marycke Borghardt, e-mail: borghardt@siswo.uva.nl

25 april

Compilatie van de tournee: Het groot onderhoud van de Louis Paul Boonkring: boek en tournee, Brussel. Contact: <http://www.sociologie.be/sociodata/sdata04016.htm>

26 april

Wetenschappelijk Statistisch Agentschap (WSA): Gebruikersbijeenkomst over de ESS (European Social Survey). Informatie: http://www.nwo.nl/nwohome.nsf/pages/NWOP_5GBE4P

29 april

Tranzo Zorgsalon: Marktwerving en concurrentie in de publieke sector, Tilburg. Contact: Emely van den Broek-Scharbaai, e.vdnbroek-scharbaai@uvt.nl, tel. 013-4663628, www.uvt.nl/tranzo

ASC Research Seminar -Imagined territory: Demarcating the local state in colonial northwest Zambia, Leiden. Contact: Marieke van Winden, e-mail: winden@fsw.leidenuniv.nl

NSCR-Symposium Het maatschappelijk oordeel van de strafrechter - De wisselwerking tussen rechter en samenleving, Leiden. Contact: www.nscr.nl

12 mei

De Antropologische Beroepsvereniging organiseert een 'overleg- en informeermiddag' over de invoering van de Bachelor/ Masterstructuur op de antropologieafdelingen van de Nederlandse universiteiten. Contact: Ton Salman, aj.salman@fsw.vu.nl; Geert Mommersteeg, G.L.A.M.Mommersteeg@fss.uu.nl

13 mei

Solution or disillusion? Philanthropists and Africa's health crisis - Africa Today Seminar (Third in a series of four on health issues in Africa), Leiden. Contact: Marieke van Winden, e-mail: winden@fsw.leidenuniv.nl

Guns, cattle and no grain: Pokot pastoralists in northern Kenya

- ASC Research Seminar, Leiden. Contact: Marieke van Winden, e-

mail: winden@fsw.leidenuniv.nl

14 mei

Bijeenkomst van de werkgroep godsdienstsociologie:

"Ontwikkelingen in het jodendom", Utrecht. Contact: Erik Sengers, esengers@planet.nl

Conferentie Samen werken aan innovatieve leerpraktijken in VO en MBO, Bussum. Contact: Annet van der Veen, tel. 070-3440 974, e-mail: proo@nwo.nl

14-16 mei

Seminar Radboudscholars 2003-2004, Heeswijk-Dinther. Contact: e-mail: radboud@radboudstichting.nl

15 mei

Debat Emancipatie en Gezin: Internationale voorbeelden. Contact: de Nederlandse Gezinsraad (NGR), info@ngr.nl, tel. 070-330 6060

19 mei

TSCF Spring 2004 Conference: "Social Link Cycle - The Future of Family - Decomposition ou recomposition?", Brussel. Contact: tisr_secretary@internationalscope.org

Ortelius-lezing 2004 door NIAS Fellow Piotr Sztompka: "From East Europeans to Europeans: Shifting Identities and Boundaries in the New Europe", Antwerpen. Contact: <http://www.nias.knaw.nl/>

27-28 mei

Politicologenetmaal, Antwerpen. Contact: Carine Ladou; tel. 02 6292228, e-mail: Carine.Ladou@vub.ac.be.

juni (datum nog onbekend)

Walter Russell Mead- Special Providence: American Foreign Policy and How it Changed the World. The history of US geopolitics from a senior fellow at the Council on Foreign Relations. Contact: The John Adams Institute, info@john-adams.nl

1 juni

Congres: "De Nederlandse huisartspraktijk in de schijnwerpers - Resultaten van de Tweede Nationale Studie naar ziekten en verrichtingen in de huisartspraktijk", Amsterdam. Contact: NIVEL, e-mail: e.zoer@nivel.nl, tel. 030 2729724

3 & 4 Juni 2004

Internationale conferentie Levensloopbeleid, Den Haag. Contact: Loek Groot, email: LGroot@siswo.uva.nl, tel 020 527 0667.

4 juni

Tweejaarlijkse Marktdag GZZ-netwerk, Amsterdam. Contact: Lisa Putman, lputman@siswo.uva.nl, tel. +31 (0)20 527 0625

6 juni 2004

P aradisolezing: Prof. Dr. W. Roebroeks (Hoogleraar Oude Steentijd Archeologie aan de Faculteit der Archeologie van de Universiteit Leiden) - De zoektocht naar de oorsprong van de mens, Amsterdam. Contact: K.L.Poll-stichting voor OKW, 020-6235451

10 juni

Nutrition in Sub-Saharan Africa: A sub-regional perspective - ASC Research Seminar (Fourth in a series of four on health issues in Africa), Leiden. Contact: Marieke van Winden, e-mail: winden@fsw.leidenuniv.nl

16-19 juni

7th ICOPHIL-Conference: "The Philippines: Changing Landscapes, Manscapes, and Mindscapes in a Globalizing World", Leiden. Contact: Marloes Rozing, tel. +31 (0)71 527 2227

17-18 juni

Economic Niches, Ethnicity and Gender, Leiden. Contact: Marlou Schrover, e-mail: m.l.j.c.schrover@let.leidenuniv.nl

23-25 juni

Migrant Health in Europe; International Conference on Differences in Health and Health Care Provision, Rotterdam. Contact: e.zoer@planet.nl

8-10 juli

Stress and Anxiety Research Society 2004 (STAR), Amsterdam.

Contact: Dr. R.J. Oostdam, R.J.Oostdam@uva.nl, tel. +31 (0)20-525 1330 / Dr. J. Meijer, J.Meijer@uva.nl, +31 (0)20 525 1504

11-15 juli

18th meeting International Society for the Study of behavioral development (ISSBD) - International scientific congress on all aspects of psychic development, Gent. Contact: info@semico.be

17-20 augustus

RC33 Sixth International Conference on Social Science Methodology: "Recent Developments and Applications in Social Research Methodology", Amsterdam. Contact: Henk Kleijer, tel. 020 5270647, e-mail: kleijer@siswo.uva.nl

25-28 augustus

International Conference: 'Global similarities, local differences', Amsterdam. Contact: nve@convenience-cm.nl

13-15 september

2e International Forum on Disability Management, Maastricht. Contact: tulpinst@amc.uva.nl

23 september

IVO Refereerbijeenkomst, Rotterdam. Contact: secretariaat, tel: 010-4253366 of secretariaat@ivo.nl

24 september

International conference: "European unification process and Dutch social security: Intended and unintended consequences". Informatie: Machteld Ooijens-Franken, e-mail: mooijens@siswo.uva.nl, tel. 020-5270651

30 september

Braingain - The Instruments, Den Haag. Contact: D. van Dalen, e-mail: dvhalen@nuffic.nl

14 oktober

Tranzo Zorgsalon: Evidence based werken in de gezondheidszorg, Tilburg. Contact: Emely van den Broek-Scharbaai, e.vdnbroek-scharbaai@uvt.nl, tel. 013-4663628, www.uvt.nl/tranzo

3-5 november

The Art of Comparison - 6th Conference ESA Research Network for the Sociology of the Arts, Rotterdam. Contact: Susanne Janssen, EUR, tel. 010 4082443, e-mail: esa.art@fhk.eur.nl

10 november

"WOTRO 40 jaar symposium".

18 november

IVO Refereerbijeenkomst, Rotterdam. Contact: secretariaat, tel: 010-4253366 of secretariaat@ivo.nl

2 december

Tranzo Zorgsalon: Een pilot voor een regionale Volksgezondheid Toekomst Verkenning, Tilburg. Contact: Emely van den Broek-Scharbaai, e.vdnbroek-scharbaai@uvt.nl, tel. 013-4663628, www.uvt.nl/tranzo

Bijeenkomsten in binnen- en buitenland zijn te vinden in de agenda op de Facta website: <http://www.maatschappijwetenschappen.nl>